

Edukačný program

Osobitný prístup k maloletým v súdnom konaní

**Projekt Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom
ochrany/posilnenia postavenia obetí a zraniteľných strán**

Aktivita 2

Kolektív autorov

Dušana Bielešová (prezentácia č. 6, aktivita č. 2, aktivita č. 3, aktivita č. 5)

Martin Biskupič (prezentácia č. 1, aktivita č. 1)

Miroslav Schlesinger (prezentácia č. 4, aktivita č. 4, aktivita č. 7)

Beata Swanová (aktivita č. 1, aktivita č. 6, aktivita č. 8)

Erika Tkáčová (prezentácia č. 2, prezentácia č. 3, prezentácia č. 5)

Dátum vytvorenia edukačného programu: 5.8.2022

OBSAH

1	ÚVOD.....	5
1.1	Cieľ programu.....	6
1.2	Cieľová skupina.....	7
1.3	Metódy a formy realizovania edukačného programu.....	7
1.3.1	Používané grafické označenia (ikony).....	8
1.4	Profil účastníka (absolventa) a profil lektorov	8
1.4.1	Profil účastníka edukačného programu	8
1.4.2	Profil lektorov edukačného programu	9
2	OBSAHOVÁ NÁPLŇ EDUKAČNÉHO PROGRAMU	10
2.1	Program a časový rozsah.....	10
2.2	Otvorenie.....	12
2.2.1	Otvorenie edukačného programu	12
2.2.2	Zoznamovacia aktivita	12
2.3	Téma č. 1 Úvod do problematiky, kompetencie jednotlivých subjektov	12
	Prezentácia č. 1 Úvod do právnej problematiky	12
	Aktivita č. 1 Úlohy a kompetencie sudcu, mediátora a iných profesií	13
2.4	Téma 2. Individuálny prístup k deťom v poručenskej agende	14
	Prezentácia č. 2 Špecifiká vývinového obdobia.....	14
	Prezentácia č. 3 Rola dieťaťa v rozvode/civilnom spore	14
	Aktivita č. 2 Znaky syndrómu CAN - týrané, zneužívané, zanedbávané dieťa.....	14
2.5	Téma č. 3 Komunikačné zručnosti.....	16
	Prezentácia č. 4 Význam verbálnych a neverbálnych prejavov.....	16
	Aktivita č. 3 Aktívne počúvanie	16
	Prezentácia č. 5 Rozhovor s dieťaťom	18
	Aktivita č. 4 Dieťa ako obeť komunikácie	18
	Prezentácia č. 6 Obranné mechanizmy	20
	Aktivita č. 5 Uhly pohľadu	21
	Aktivita č. 6 Účel komunikácie s dieťaťom v závislosti od úloh jednotlivých profesií	23
2.6	Téma č. 4 Sebazpoznanie, sebareflexia	24
	Aktivita č. 7 Sebareflexia a sebauvedomenie.....	24

Aktivita č. 8 Johariho okno	25
2.7 Záver	27
3 Použitá literatúra a zdroje	28
4 PRÍLOHY	29
4.1.1 Príloha k Prezentácii č. 1. Úvod do problematiky.....	30
4.1.2 Príloha k Aktivite č. 1. Úlohy a kompetencie sudcu, mediátora a iných profesií	37
4.1.3 Príloha k Prezentácii č. 2 Špecifiká vývinového obdobia dieťaťa	44
4.1.4 Príloha k Prezentácii č. 3 Rola dieťaťa v rozvodovom procese.....	49
4.1.5 Príloha k Aktivite č. 2 Príznaky syndrómu CAN	52
4.1.6 Príloha k Prezentácii č. 2 Význam verbálnych a neverbálnych prejavov.....	57
4.1.7 Príloha k Aktivite č. 3 Aktívne počúvanie	63
4.1.8 Príloha k Prezentácii č. 5 Rozhovor s dieťaťom	65
4.1.9 Príloha k Prezentácii č. 6 Obranné mechanizmy	69
4.1.10 Príloha k Aktivite č. 5 Uhly pohľadu	72
4.1.11 Príloha k Aktivite č. 2 – Johariho okno	76

1 ÚVOD

Projekt pod názvom „Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany/posilnenia postavenia obetí a zraniteľných strán“ (ďalej aj „projekt“) je financovaný z EEA a Nórskeho fondu v rámci programu Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť/Cezhraničná spolupráca. Projekt je plánovaný na tri roky s päťročnou udržateľnosťou. Cieľom projektu je zriadiť špecializované miestnosti na vybraných súdoch a vypracovať jednotlivé metodiky pre výsluch a vypočutie tak, aby deti ako obzvlášť zraniteľné obeť neboli sekundárne viktimizované, a aby sa deťom a zraniteľným obetiam vytvorili vhodné podmienky počas súdneho konania. Tento projekt má ambíciu zabezpečiť, aby zisťovanie názoru dieťaťa resp. výsluch dieťaťa neboli pre nich traumatizujúce.

Právny základ na realizáciu činností v rámci projektu je tvorený zákonom č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorým sa vykonáva úplná transpozícia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a tiež úplná transpozícia smernice Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o náhradách obetiam trestnej činnosti (Ú. v. EÚ L 261, 6. 8. 2004). Pre úplnosť možno uviesť, že na účely riadnej transpozície smernice 2012/29/EÚ sa rozširujú základné zásady trestného konania, pojmový aparát používaný trestným poriadkom, nanovo sa upravujú informačné povinnosti voči poškodenému a svedkovi, posilňuje sa postavenie poškodeného (obete) v trestnom konaní, a to najmä vo vzťahu k deťom, rozširujú sa možnosti poskytovania hlavne právnej pomoci poškodenému, upravujú sa podmienky vykonávania výsluchu s ohľadom na potreby obetí, (...) modifikujú sa pravidlá uzatvárania dohody o vine a treste medzi obvineným a prokurátorom s cieľom posilniť postavenie poškodeného.¹

Projekt sa realizuje v piatich samostatných aktivitách.

Aktivita 2 má za cieľ predstaviť edukačný program pre sudcov, mediátorov a ostatné profesie, ktorý má ako nosnú tému poskytnúť potrebné informácie pre individuálny prístup k maloletým v oblasti rodinnoprávnej agendy. Edukačný program má rozsah 2 dni (v celkovom trvaní 16 vyučovacích hodín) a jeho účelom je scitlivovanie prístupu k deťom ako zvlášť zraniteľným osobám, rozvoj osobnostných predpokladov a sociálnych zručností sudcov, mediátorov a ostatných cieľových skupín a zvýšenie efektívnosti justičného systému. Jednou z ciest, ako realizovať urovanie rodinnoprávnych prípadov komplexnejšie a odlišne, je rozvíjať úzku spoluprácu medzi sudcami a mediátormi, sociálnymi pracovníkmi, psychológmi. Ďalšou podstatnou črtou je zvýšenie citlivosti k potrebám maloletých detí v profesiách, ktoré z hľadiska prípravy na výkon činnosti nevyžadujú vzdelanie v sociálnej práci alebo psychológii, čo je charakteristické najmä pre sudcov a čiastočne pre mediátorov. Náplňou jednotlivých

¹ Všeobecná časť dôvodovej správy k zákonu č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj „zákon o obetiach“).

cvičení je aj zlepšiť zameranosť cieľovej skupiny na rodinnoprávne záležitosti. Výsledkom bude efektívnejšie súdnictvo, vysoko kvalitné rozhodnutia, ktoré budú predmetom menej častých odvolaní.

Návod ako vnímať obsah programu a študijný materiál k témam programu vzdelávania ponúka **Metodická príručka** s názvom „Zvyšovanie efektívnosti a kvality justičného systému v oblasti ochrany maloletých ako obetí trestných činov a v rámci rodinných právnych sporov“ (2021) vytvorená v rámci aktivity 5 projektu „Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany/posilnenia postavenia obetí a zraniteľných strán“.²

Pre úspešnú aplikáciu edukačného programu je odporúčané, aby účastníci vzdelávania mali metodickú príručku k dispozícii. Informácie, ktoré bolo vhodné do edukačného programu zakomponovať nad rámec metodickej príručky, sú obsiahnuté v texte a prílohách tohto materiálu.

1.1 CIEĽ PROGRAMU

Cieľom programu je poskytnúť cieľovej skupine orientáciu v základných pojmoch a kompetenciách pri výsluchu, resp. pri vypočutí maloletých v prípade rodinnoprávnych sporoch, alebo pri zisťovaní ich názoru. Edukačný program v rámci aktivity 2 projektu má za cieľ aj rozvoj komunikačných zručností a podporu individuálneho prístupu k deťom pri komunikácii s nimi vrátane výsluchu detí v rámci činnosti súdu v oblasti poručenskej agendy, nakoľko deti citlivejšie prežívajú napätie a pri menej vnímavom prístupe dospelých môžu zažívať opakovanú viktimizáciu a traumatizáciu. Edukačný program slúži pre rôzne skupiny odborníkov, ktorí prichádzajú do kontaktu s deťmi, resp. rodičmi pri riešení sporov, ktoré vznikajú v oblasti výkonu rodičovských práv a povinností a v súvislosti s rozpadmi manželstva alebo partnerstva rodičov, preto jedným z cieľov je aj podpora multidisciplinárneho prístupu so zameraním na zabránenie sekundárnej (druhotnej) viktimizácie detí v kontexte súdnych sporov, ktoré sa ich priamo dotýkajú.

K druhotnej viktimizácii obetí dochádza z dvoch základných príčin. Jednou je nevedomosť, a teda odborná nepripravenosť konkrétnej osoby, ktorá vedie výsluch alebo ktorá s dieťaťom vedie rozhovor v rámci svojej roly pri riešení danej situácie. Druhou je tzv. zautomatizovanie pracovných úkonov a kompetencií, ku ktorým dochádza veľmi často po dlhoročnej praxi. Typickým prejavom je “zncitlivenie” voči účastníkom súdnych konaní či klientom (vrátane detí) a “škatuľkovanie”, teda selekcia účastníkov konania alebo klientov do kategórií bez hlbšieho náhľadu na konkrétny prípad. Dôvodom býva najčastejšie množstvo prípadov, a z toho plynúca preťaženosť, prípadne aj vyhorenie. Zodpovedná osoba, ktorej sa daný problém týka, jedná následne zautomatizovane a nevedome prehliada dôležité fakty, ktoré je možné identifikovať vo verbálnej a neverbálnej komunikácii osôb súvisiacich s aktuálne riešeným prípadom. Keďže v súvislosti so zameraním tohto projektu hovoríme o

² Autorský kolektív: doc. PhDr. Gabriela Mikulášková, PhD., MUDr. Terézia Rosenbergerová, JUDr. Alexandra Somorovská, JUDr. Viera Gaschová Bačová, Bc. Miroslav Schlesinger, doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD., PhDr. Andrea Pastuchová Neumannová, Ing. Michal Strapko.

komunikácii s obzvlášť zraniteľnou skupinou a súčasne aj o konaní, ktoré bude následne predstavovať vážny zásah do ďalšieho života detí, je potrebné k danej problematike pristupovať s osobitným dôrazom a vážnosťou. Preto je jedným z cieľov aktivít tohto školenia odstrániť uvedené nežiaduce faktory a prispieť ku kvalitnému výkonu každej z profesií, pre ktorých je táto zážitkovo-vzdelávacia aktivita zameraná.

Dôraz je kladený aj na ozrejmienie dopadu rodičovských konfliktov na maloleté deti, ktoré sa často aj nevedomým správaním rodičov dostávajú do roly obete. Program je cielený na rôznorodú skupinu profesionálov, ktorí sú kompetentní riešiť spory alebo napomáhať riešeniu sporov, ktoré majú priamy dopad na maloleté deti.

1.2 CIEĽOVÁ SKUPINA

Primárnou cieľovou skupinou sú sudcovia a mediátori, resp. ďalšie subjekty poskytujúce odbornú pomoc deťom ako zvlášť zraniteľným obetiam. Ide aj o sociálnych pracovníkov, psychológov a pod.

Sekundárnou cieľovou skupinou sú obzvlášť zraniteľné obeť – maloletí, ktorí vyžadujú špeciálny prístup zo strany súdov resp. subjektov poskytujúcich pomoc, intervenciu.

1.3 METÓDY A FORMY REALIZOVANIA EDUKAČNÉHO PROGRAMU

Pri výbere metód a foriem vzdelávania lektorom treba akceptovať cieľ vzdelávania (informovať, vysvetliť, precvičiť zručnosti, rozvíjať schopnosti a pod.), cieľovú skupinu (sudca, mediátor, psychológ a pod.), obsahové zameranie (právny úvod, komunikačné zručnosti, individuálny prístup, nácvik výsluchu alebo rozhovoru), čas realizácie obsahovej časti vzdelávania, kvalifikáciu aj osobnosť lektora. Pri koncipovaní programu sme sa sústredili na výkladové metódy, metódy skupinovej práce, praktické cvičenia a **ich vzájomnú kombináciu**.

Výkladové metódy (výklad, vysvetľovanie, prednáška) slúžia prevažne na monologické predávanie informácií. Využiť pri nich môžeme prezentáciu (PowerPoint, Slide Show a pod.), zápisy na flipchart, analýzu video nahrávok, zvukových nahrávok a pod. Lektorovi pomôžu pri objasňovaní pojmov, definícií, pravidiel, zákonov.

Metódy skupinovej práce využijeme na výmenu informácií v skupine. Smerujú k reflexii, sebareflexii cieľovej skupiny, ktorá sa pýta, skúma, polemizuje, diskutuje, predkladá návrhy, vymieňa si skúsenosti a pod. Diskusie v skupinách (facilitované, voľné) môžu prebiehať formou analýzy kazuistík, modelových situácií, video nahrávok, zvukových nahrávok a pod.

Pravidlá diskusie v skupinách prispôbujeme cieľovej skupine. Medzi základné patria tieto:

- *Predstaviť sa v skupine a oboznámiť sa s úlohou.*
- *Definovať pravidlá (napr. hovorí jeden, neodbiehame od témy a pod.).*

- *Sledovať vymedzený čas (začať v dohodnutý čas a v dohodnutý čas skončiť).*
- *Zdeliť si úlohy (napr. facilitátor, zapisovateľ, časomerač, prezentujúci závery skupiny).*

Facilitátor diskusie (lektor) prevažne identifikuje podstatné body diskusie, sumarizuje a objasňuje stav, do ktorého dospela diskusia, udržiava pozornosť diskutujúcich na tému stretnutia a usmerňuje ich tak, aby hovorili k veci, dbá o to, aby stretnutie smerovalo ku konkrétnej akcii, aktívne počúva diskutujúcich, zabezpečí, aby diskusia bola fair-play. Pred skončením stretnutia zosumarizuje všetky body, na ktorých sa účastníci dohodli, poďakuje a ukončí stretnutie v dohodnutom čase.³

Praktické cvičenia rozvíjajú ciele na základe činnosti, skúsenosti, zážitkov. Obsahujú precvičovanie zručnosti (s možnosťou využitia pracovných listov, dotazníkov, formulárov) s využitím reflexnej skúsenosti, hrania rolí a pod.⁴

1.3.1 POUŽÍVANÉ GRAFICKÉ OZNAČENIA (IKONY)

	Výklad, vysvetlenie, prednáška
	Pracovný list, dotazník, formulár
	Diskusia s využitím prípadových štúdií, kazuistík, diskusia moderovaná lektorom
	Hranie rolí, simulácia
	Zamyslenie sa (imaginácia)
	Prezentácia
	Video
	Literatúra
	Práca v skupinách

1.4 PROFIL ÚČASTNÍKA (ABSOLVENTA) A PROFIL LEKTOROV

1.4.1 PROFIL ÚČASTNÍKA EDUKAČNÉHO PROGRAMU

Absolvent edukačného programu je schopný sebareflexie a nestranného prístupu k cieľovej skupine. Využíva empatiu v rovine predikcie správania dieťa aj reakcie na toto správanie. Pozná kompetencie jednotlivých profesií pri riešení sporov týkajúcich sa maloletých. Vníma rozdielne ciele komunikácie jednotlivých profesií s deťmi v rodinných sporoch. Je schopný aktívneho počúvania, chápe význam verbálnych a neverbálnych prejavov v komunikácii. Vníma reakcie dieťaťa v kontexte jeho špecifického vývinového obdobia a roly, ktorú v rozvode konaní alebo v konaní týkajúcom sa dieťaťa môže dieťa

³ Bašta, A.: Plánové rozhodovací procesy a jejich systém. Praha : Academia, 1977.

⁴ Viac napr.: Turek, I. 2010. Didaktika. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2010. 598 s. ISBN 978-80-8078-3228. Čapek, R. 2015. Moderní didaktika. Praha : Grada, ISBN 978-80-247-3450-7.

mať. Efektívne komunikuje s dieťaťom pri vypočúvaní alebo pri rozhovore s dieťaťom v rámci riešenia civilných sporov. Identifikuje možné prejavy a reakcie dieťaťa so syndrómom CAN. Vníma problémovú situáciu z rôznych uhlov pohľadu. Vie pomenovať obranné mechanizmy a ich vplyv na výpoveď dieťaťa.

1.4.2 PROFIL LEKTOROV EDUKAČNÉHO PROGRAMU

Profil lektora: vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a najmenej 5 rokov praxe v oblasti, ktorej sa vzdelávací projekt týka. Lektor preukazuje prax v niektorej z oblastí: psychológia, podpora individuálneho prístupu k deťom pri komunikácii s nimi, mediácia a multidisciplinárny prístup v poručenskej agende alebo právna problematika ochrany obetí so zameraním na ochranu detí. Lektorská spôsobilosť sa preukazuje dokladom o absolvovaní vzdelávania zameraného na rozvoj lektorských kompetencií alebo potvrdením vzdelávacej inštitúcie o výkone lektorskej činnosti s uvedením obsahového zamerania lektorovania.

Lektorský tím tvoria minimálne 2 lektori. Minimálne jeden lektor musí mať prax v odbore psychológia.

2 OBSAHOVÁ NÁPLŇ EDUKAČNÉHO PROGRAMU

2.1 PROGRAM A ČASOVÝ ROZSAH

Téma		Časový rozsah
Otvorenie a úvod vzdelávania		
	Privítanie účastníkov, oboznámenie s programom a organizačnými pokynmi, predstavenie lektorov	15 min.
	Zoznamovacia aktivita pre účastníkov	25 min.
Téma č. 1 Úvod do problematiky, kompetencie jednotlivých subjektov		
 ☒	Prezentácia č. 1 Úvod do právnej problematiky	20 min.
 ☐ ☒	Aktivita č. 1 Úlohy a kompetencie sudcu, mediátora a iných profesií	45 min.
Téma č. 2 Individuálny prístup k maloletým		
 ☒	Prezentácia č. 2 Špecifiká vývinového obdobia	40 min.
 ☒ 	Aktivita č. 2 Znaky syndrómu CAN – týrané, zneužívané a zanedbávané dieťa	40 - 60 min.
 ☒	Prezentácia č. 3 Rola dieťaťa v rozvoji/civilnom spore	20 - 40 min.
Téma č. 3 Komunikačné zručnosti		

 ☒	Prezentácia č. 4 Význam verbálnych a neverbálnych prejavov	30 min
 	Aktivita č. 3 Aktívne počúvanie (variácie)	45 - 90 min.
 ☒ 	Prezentácia č. 5 Rozhovor s dieťaťom, diskusia v skupinách	70 min.
 ☐	Aktivita č. 4. Dieťa ako obeť komunikácie	20 min.
 ☒ 	Prezentácia č. 6 Obranné mechanizmy	20 min.
  	Aktivita č. 5 Uhly pohľadu (variácie)	45 - 90 min.
 ☐	Aktivita č. 6 Účel komunikácie s dieťaťom v závislosti od úloh jednotlivých profesií	60 min.
Téma č. 4 Sebapoznanie, sebareflexia, spätná väzba		
?	Aktivita č. 7. Sebareflexia a sebauvedomenie	30 min.
?	Aktivita č. 8 Johariho okno	30 min.
Záver vzdelávania		
	Priestor na zdieľanie prínosu školenia pre profesionálny rozvoj absolventov, zhodnotenie školenia, vyplnenie hodnotiaceho dotazníka, záverečné slovo organizátora/lektorov	40 min.

Poradie jednotlivých prezentácií a aktivít, prestávky a časový harmonogram je potrebné prispôbiť konkrétnej skupine účastníkov.

2.2 OTVORENIE

2.2.1 OTVORENIE EDUKAČNÉHO PROGRAMU

Otvorenie edukačného programu je doporučené realizovať v rozsahu 10 – 15 minút. Otvorenie edukačného programu zahŕňa:

1. Privítanie účastníkov
2. Oboznámenie s programom – obsahovou náplňou
3. Oboznámenie s organizačnými pokynmi vrátane plánovaných prestávok
4. Predstavenie lektorov

2.2.2 ZOZNAMOVACIA AKTIVITA

Trvanie: 20 minút

Cieľ: Cieľom je zoznámenie sa účastníkov navzájom. Charakter aktivity (pohybová, statická) závisí od formy sedenia. Ak je nutné sedenie tzv. školského typu, je možné spojiť zoznamovaciu časť s pohybovou aktivitou (vytváranie radov alebo skupín podľa rôznych aspektov pri procese zoznamovania). Ak je zabezpečené sedenie v kruhu, kde sa účastníci navzájom vidia, je možné ponechať účastníkov sedieť. V prípade sedenia za stolom v kruhu je možné napríklad využiť kresbu obrázku „Ako sa dnes cítite?“ s následným krátkym predstavením prítomných. Kresba sa môže spojiť s vytvorením menoviek.

Pomôcky: v prípade využitia kresby kancelárske alebo tvrdé papiere, farebné ceruzky alebo fixky.

2.3 TÉMA Č. 1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY, KOMPETENCIE JEDNOTLIVÝCH SUBJEKTOV

PREZENTÁCIA Č. 1 ÚVOD DO PRÁVNEJ PROBLEMATIKY

Trvanie: 20 minút

Cieľ: Poskytnúť cieľovej skupine orientáciu v základných pojmoch dotknutej problematiky a kompetenciách zainteresovaných subjektov pri výsluchu obzvlášť zraniteľných obetí trestných činov, resp. pri vypočutí maloletých v prípade rodinnoprávnych sporoch alebo pri zisťovaní ich názoru.

Primárna cieľová skupina: sudcovia a mediátori, relevantné aj pre sociálnych pracovníkov, psychologov.

Forma: výkladová metóda, prezentácia.

Metodická príručka - strany: 3 – 6.

Obsah:

Lektor prezentuje jednotlivé slidy prezentácie, podáva stručný výklad v súlade s metodickým podkladom a sprievodným textom k jednotlivým slidom.

Textová verzia prezentácie spolu so sprievodným textom je v [prílohe č. 4.1.1.](#)

AKTIVITA Č. 1 ÚLOHY A KOMPETENCIE SUDCU, MEDIÁTORA A INÝCH PROFESIÍ

Trvanie: 45 minút

Cieľ: Diskusnou formou si ozrejmiť úlohy a kompetencie jednotlivých profesií pri riešení sporov týkajúcich sa maloletých, v závere lektor odprezentuje a zhrnie zákonné východiská pre rozsah jednotlivých kompetencií.

Primárna cieľová skupina: sudcovia a mediátori, relevantné aj pre sociálnych pracovníkov, psychologov.

Forma: diskusia, výkladová metóda, prezentácia.

Pomôcky: flipchart, fixky rôznych farieb.

Obsah:

V úvode aktivity sa účastníci rozdelia do zmiešaných skupín zástupcov rôznych profesií (rozdelenie napr. formou vypočítania, alebo formou krátkej hry). V skupinách prebehne 15 - minútová diskusia, účastníci si pripravia odpoveď na otázku: Čo je moja rola pri riešení sporov rodičov vo vzťahu k maloletým deťom? Čo očakávam od iných profesií (konkrétne podľa reálnej skladby participantov)? Svoje odpovede môžu zapisovať na flipchartové papiere alebo bude prezentovať závery hovorca skupiny a zapisovať ich bude lektor.

Jednotlivé skupiny odprezentujú svoje závery.

Lektor následne zhrnie, ako participant vnímali svoje kompetencie a úlohy v oblasti riešenia sporov v rodinnoprávnej agende so zameraním na spory rodičov vo vzťahu k úprave práv a povinností k maloletým deťom, a tiež kompetencie a úlohy odborníkov z iných oblastí, s cieľom zistenia vnímania úloh a kompetencií jednotlivých zainteresovaných subjektov.

Lektor v závere podľa priebehu diskusie môže využiť na zhrnutie prezentáciu a podať stručný výklad v súlade so sprievodným textom k jednotlivým slidom.

Textová verzia prezentácie spolu so sprievodným textom je v [prílohe č. 4.1.2.](#)

2.4 TÉMA 2. INDIVIDUÁLNY PRÍSTUP K DEŤOM V PORUČENSKEJ AGENDE

Cieľ prezentácie č. 2 a 3: Poukázať na to, v akých rolách sa môže objaviť dieťa v rozvode konaní a cez pochopenie špecifických vývinových období dieťaťa lepšie porozumieť reakciám a možným scenárom rozhovoru s dieťaťom. Následným cieľom je lepšia príprava a zlepšenie zručností pri vypočúvaní/rozhovore s dieťaťom v rámci civilných sporov.

Primárna cieľová skupina sú sudcovia a mediátori, prezentácie sú relevantné aj pre sociálnych pracovníkov, psychologov.

Forma: Výkladová metóda, prezentácia + otvorená diskusia

PREZENTÁCIA Č. 2 ŠPECIFIKÁ VÝVINOVÉHO OBDOBIA

Celkové trvanie: 30 min.

Slidy a sprievodný text je v [prílohe č. 4.1.3.](#)

PREZENTÁCIA Č. 3 ROLA DIEŤAŤA V ROZVODE/CIVILNOM SPORE

Celkové trvanie: 10 min.

Slidy a sprievodný text je v [prílohe č. 4.1.4.](#)

AKTIVITA Č. 2 ZNAKY SYNDRÓMU CAN - TÝRANÉ, ZNEUŽÍVANÉ, ZANEDBÁVANÉ DIEŤA

Syndróm týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa sa v anglosaskej literatúre označuje ako CAN - Child Abuse and Neglect. Poznať prejavy syndrómu CAN v závislosti od veku dieťaťa pomôže cieľovej skupine **zorientovať sa v dôsledkoch aktívnej alebo pasívnej formy ubližovania deťom, ktoré môže mať vplyv na jeho reakcie počas vypočúvania** (obránné mechanizmy v prejavoch, neochota komunikovať, nedôvera k dospelým, psychická trauma).

Upozornenie: Prizvanie odborníka (psychológa, psychoterapeuta) k spolupráci je v spomínaných prejavoch syndrómu CAN nevyhnutnosťou. Príznaky sa môžu prelínať, vyskytovať sa v rôznej intenzite a sile prejavy, niektoré môžu byť potlačené, výskyt niektorých nemusí byť zjavný a niektoré sa nemusia vyskytnúť vôbec a pod.

Cieľ: Vysvetliť pojem syndróm CAN, vymenovať znaky, ktoré môžu ovplyvniť priebeh rozhovoru a pomôžu tak cieľovej skupine zorientovať sa v reakciách dieťaťa.

Cieľová skupina: mediátori, sudcovia

Trvanie: 90 min.

Príloha: [Príloha č. 4.1.5](#) – PRACOVNÝ LIST A (variácia PRACOVNÝ LIST B)

– PREZENTÁCIA

Video: Syndróm CAN [online] Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=jOrGsB4qG_w (odporúčame využiť na úvod ako vstup do témy).

Príručka: str. 57 – 64 MP Osobitosti rozhovoru s dieťaťom, ktoré je možnou obeťou sexuálne motivovaného trestného činu.

Ďalšie zdroje:

- Týranie detí [online] Dostupné: https://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=370:tyranie-deti&catid=63:deti-a-mlade&Itemid=70.
- Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. a kol. Týrané, zneužívané a zanedbávané dieťa. GRADA. 1995. 248 s. ISBN 8071691925.
- Lekári sa stretávajú s týranými deťmi pravidelne. Čo si môže všimnúť okolie? [online]. Dostupné: https://www.npz.sk/sites/npz/Stranky/NpzArticles/2017_08/Lekari_sa_stretavaju_s_tyranymi_detmi_pravidelne_Co_si_moze_vsimnut_okolie.aspx?did=1&sdid=3&tuid=0&.

Forma a metódy: skupinová práca s pracovným listom s využitím diskusie doplnená prezentáciou.

Zadanie do skupín:

Úloha č. 1 – Prečítajte si príznaky syndrómu CAN v tabuľke č. 1 až 6 (príloha č. 4.1.5, PRACOVNÝ LIST A). Na základe diskusie v skupine skúste priradiť možným príznakom v tabuľke formy násillia páchaného na deťoch – zanedbávané deti, fyzicky týrané deti, psychicky týrané deti, sexuálne zneužívané deti do 5 rokov, sexuálne zneužívané deti od 5 do 12 rokov, sexuálne zneužívané deti staršie ako 13 rokov. (Riešenie: Tab. 1 – zanedbávané dieťa, Tab. 2 – sexuálne zneužívanie – dieťa staršie ako 13 rokov, Tab. 3 – sexuálne zneužívanie – dieťa do 5 rokov, Tab. 4 – fyzicky týrané dieťa, Tab. 5 – sexuálne týrané dieťa od 5 do 12 rokov, Tab. 6 – psychicky týrané dieťa).

Variácia úlohy č. 1 (v závislosti od skupiny a preferencie práce so skupinou lektorom): Predstavte si situáciu, že Vám odborník na diagnostikovanie syndrómu CAN (psychológ, psychoterapeut) poskytne informáciu, že budete viesť rozhovor (resp. sledovať videozáznam) s dieťaťom, ktoré má podozrenie na syndróm CAN. Diskutujte v skupine a napíšte do PRACOVNÉHO LISTU B odpovede na otázku: *Aké prejavy sa môžu vyskytnúť u dieťaťa, ktoré je zanedbávané, fyzicky týrané, psychicky týrané, sexuálne zneužívané vo veku do 5 rokov, od 5 do 12 rokov a u dieťaťa, ktoré je staršie ako 13 rokov?*

Doplnenie informácie: Po skončení práce skupina dostane vytlačený prehľad znakov, zdroj napr. tu: www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=370:tyranie-deti&Itemid=70 (podľa počtu skupín). Skupina svoje postrehy zdieľané v diskusii porovnáva so znakmi uvedenými v dokumente a diskutuje. Otázky do diskusie: *Ktoré znaky sa Vám pomenovávali ľahšie? U ktorých ste*

váhali a prečo? V akých situáciách sa jednotlivé prejavy syndrómu CAN môžu prelínať? Ktorý zo znakov je ťažšie identifikovateľný? Čo si myslíte, prečo je dôležité, aby diagnostiku robil odborník?

Úloha č. 2 – Ktoré z mediačných/sociálnych zručností by ste odporučili využívať v komunikácii s deťmi v jednotlivých kategóriách (napr. aktívne počúvanie, vnímanie rôznych uhlov pohľadu) – PRACOVNÝ LIST A alebo B.

Úloha č. 3. – Ktoré vlastnosti mediátora, sudcu sú žiadúce pri práci s obeťou detského násillia (trpezlivosť, tolerancia, vnímavosť a pod.) – PRACOVNÝ LIST A alebo B.

2.5 TÉMA Č. 3 KOMUNIKAČNÉ ZRUČNOSTI

PREZENTÁCIA Č. 4 VÝZNAM VERBÁLNYCH A NEVERBÁLNYCH PREJAVOV

Trvanie: 40 min.

Cieľ: Hlbšie pochopiť verbálnu a neverbálnu komunikáciu dieťaťa.

Primárna cieľová skupina: mediátori a sudcovia.

Forma: prezentácia, výklad, diskusia.

Slidy a sprievodný text k cvičeniu je v [prílohe č. 4.1.6.](#)

Po ukončení prezentácie (v trvaní cca 15 minút) lektor môže nechať priestor na diskusiu.

AKTIVITA Č. 3 AKTÍVNE POČÚVANIE

Aktívne počúvanie je kľúčovou zručnosťou v komunikácii. Pri aktívnom počúvaní, ktoré má charakter vypočúvania, je veľmi dôležitý **pokoj** toho, kto vedie rozhovor, a ktorý môže dieťa zrkadliť. Súčasťou dekodovania informácie je **parafrázovanie**. Na nejasné informácie treba využiť formu **dopytovania sa**. Nevytvárať si domnienky a nehodnotiť povedané. Vyvolať nedorozumenie alebo negatívne emócie môžu byť následkom **chýbajúcej vecnosti a zrozumiteľnosti**. Pri aktívnom počúvaní nevnímame len **formu** (vzťah, náladu), akou s nami dieťa komunikuje (vulgárne, podráždene, arogantne, plačlivo), ale aj **obsah** toho, čo nám hovorí; **pocit** a v neposlednej miere aj to, k čomu nás dieťa **vyzýva** (k pomoci, pochopeniu, pokoji, odmieta nás, nedôveruje nám a pod.). Výsledok dekodovania správy závisí aj od predchádzajúcich skúseností a osobnosti toho, kto sa pýta, resp. kto vypočúva. V cvičení sme využili **teóriu 4 uší** Friedmanna Schulza von Thuna.⁵

⁵ THUN, Friedmann Schulz von. Jak spolu komunikujeme? Praha: Grada Publishing, 2005.

Cieľ: Rozoznávať v obsahu povedaného obsah, vzťah, pocit a výzvu, trénovať aktívne počúvanie.

Cieľ. skupina: mediátori, sudcovia,

Trvanie: 90 minút

Príloha: [č. 4.1.7](#) – Pracovný list A – prípadová štúdia 1, Pracovný list B – prípadová štúdia 2, Pracovný list C – Analýza obsahu viet, prezentácia – Aktívne počúvanie

Príručka: str. 27 - 5.3. Aktívne počúvanie, manipulácia a asertívne správanie

Zdroj: THUN, Friedmann Schulz von. Jak spolu komunikujeme? Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 8024708329.

Forma a metódy: Analýza **prípadovej štúdie 1** prostredníctvom diskusií v skupine, resp. individuálna práca s pracovným listom A, facilitovaná diskusia, príp. **variácia 1 – prípadová štúdia 2** - nácvik aktívneho počúvania s využitím pracovného listu B, príp. **variácia 2 – analýza obsahu viet** s využitím pracovného listu C. Na vysvetlenie aktívneho počúvania možno použiť **prezentáciu s názvom Aktívne počúvanie**.

Prípadová štúdia 1 (30 minút)

Zadanie: Aktívne počúvanie znamená, že oddelíme formu od obsahu a sledujeme nielen to, čo nám niekto hovorí (obsah), ale aj ako nám to hovorí (formu, náladu, vzťah), aké má pocity a k čomu nás vyzýva. Na základe textu prípadovej štúdie (obsahová časť výpovede) definujeme/analyzujeme vzťah, pocit a výzvu adresáta sťažnosti (dieťa, 12 rokov) – Pracovný list A.

Text sťažnosti: „V škole mám takého spolužiaka, ktorý stále vyrušuje. Má otca, ktorý ho bije a on sa začína prejavovať už aj agresivitou. Potom spolužiaci počas prestávky naňho začnú kričať. Naposledy bodol môjho kamaráta do ruky perom, ale už sa stali aj horšie veci. Ale ja ho ľutujem. Jeho otec ho potom vždy zbije“ (žiak 7. ročníka).

Prípadová štúdia 2 – variácia (30 minút)

Zadanie: Prečítajte si text z facebookovej komunikácie dieťaťa (vek 14 rokov), ktorý reaguje aj na zvládanie situácie počas pandémie. Diskutujte v skupine a na základe aktívneho počúvania analyzujte **obsah** - Čo povedal?, **vzťah** - Ako to povedal?, **pocit** - Čo pri tom cítil? a **výzvu** - K čomu vyzýval? (pracovný list B)

Text (prepis komunikácie): „Pomáham spolužiakom bežne. Ale niečo ako keby mi chýbalo, každý deň mi niekto napíše a pýta si pomoc. Inokedy by mi to spravilo radosť, že som si ho vypočula poradila a pomohla, no teraz nie. Píšem si s tými ľuďmi počúvam ich, no cítim sa pritom tak smutno. Uvedomila som si, že za normálnych okolností v škole prídu za mnou, zdôveria sa mi, ja im pomôžem a oni odídu. Mrzí ma, že sa vrátia iba vtedy, keď niečo potrebujú. Ja mám svojich kamarátov, pri ktorých viem, že sa

môžem na nich spoľahnúť, ale aj tak ma mrzia tí ostatní...vôbec netušia, či aj ja mám nejaký problém, či sa trápim. Cítim sa tak nejako fiktívne smutno, všetko robím len z povinnosti. Verím, že ma to prejde.“

Diskusia: Ktorá zložka aktívneho počúvania vie vyvolať najsilnejšie emócie? Ktorou zložkou aktívneho počúvania zvykneme počúvať najčastejšie? Ktoej zložke aktívneho počúvania ste v diskusii venovali najviac času a prečo?

Analýza obsahu viet – variácia 2 (individuálna práca) (30 minút)

Zadanie: Prečítajte si vety s negatívnym posolstvom a skúste ich preformulovať pozitívne: *Neprerušuj ma...Nehovor to nikomu.... Nedá sa to.....Neklam.....Nemyslím si to.....Nepomôžem ti....Neprerušuj ma...Nerozumiem ti....* (Pracovný list C).

Diskusia: Ktoré slová/vety pôsobia na vás vo všeobecnosti demotivujúco a zhoršujú komunikáciu? Ktoré slová/vety pôsobia povzbudzujúco a pomáhajú zdravej komunikácii?

PREZENTÁCIA Č. 5 ROZHOVOR S DIEŤAŤOM

Celkové trvanie: 30 min.

Primárna cieľová skupina sú sudcovia a mediátori, prezentácie sú relevantné aj pre sociálnych pracovníkov, psychologov.

Forma: Výkladová metóda, prezentácia + otvorená diskusia

Slidy a sprievodný text je [v prílohe č. 4.1.8.](#)

AKTIVITA Č. 4 DIEŤA AKO OBEŤ KOMUNIKÁCIE

Trvanie: 20 - 30 min. (závisí od počtu vytvorených skupín)

Cieľ: Cieľom je získať osobný, zvnútornený zážitok z aktivity a lepšie pochopiť to, čo pociťuje detská obeť rodinnej situácie, ak jej názor nie je pre dospelých aktérov (rodičia, sudca, mediátor alebo iný odborník) dôležitý. Súčasne je cieľom získať lepší prehľad v danom probléme a vyhnúť sa zautomatizovaniu v prístupe dieťaťu. Na aktivitu č. 3 nadväzuje voľne aktivita č. 4. a aktivita č. 12.

Primárna cieľová skupina: mediátori a sudcovia

Forma: rolové hry

Pomôcky: kancelársky papier, pero

Obsah:

Počas tejto aktivity sa účastníci odborného vzdelávania rozdelia do skupín a budú pracovať na zážitkovom programe.

Skupina bude pozostávať zo štyroch osôb. Ich úlohy budú nasledovné:

- a) rodičia (dve osoby)
- b) odborník (napríklad sudca/mediátor) (1 osoba)
- c) dieťa (1 osoba)
- d) pozorovateľ (1 osoba, v prípade, že bude potrebné vytvoriť väčšiu skupinu, môžu byť aj dvaja alebo výnimočne aj viacerí pozorovatelia)

Pridelenie úloh v skupine:

Skupina sa dohodne, aký problém budú v tíme riešiť, resp. aký problém budú riešiť medzi sebou rodičia, s ktorými komunikuje odborník (sudca/mediátor).

Pozorovateľ alebo pozorovatelia budú sledovať, čo sa odohráva medzi „hercami“ a značia si svoje postrehy buď do osobného bloku alebo na pridelený papier. Do príbehu vôbec nezasahujú a nekomentujú hranie.

Rodičia a sudca/mediátor sa postavia na stoličky, a tak spolu komunikujú niekoľko minút. Účastník v role dieťaťa sedí na stoličke. (Ak nemôžu účastníci stáť na stoličke, sadnú si na stôl, alebo ak stoja, „dieťa“ môže byť v podpore, dôležité je, aby pozícia očí dospelých aktérov bola oveľa vyššie ako pozícia očí u "dieťaťa".)

Úlohou rodičov a sudcu/mediátora je rozprávať o dieťati a rozhodovať o ňom bez jeho aktívnej účasti (nejde pritom o simuláciu reálneho pojednávania alebo mediačného stretnutia, rozhovor môže byť voľný).

Dieťa do ich dialógu nijako nezasahuje. Môže sa iba chvíľami ozvať nejakým krátkym prejavom alebo neverbálnymi gestami, príp. sa môže s niečím akoby hrať. Variácii prejavov sa medze nekladú.

Táto hra musí trvať 5 - 10 minút, pričom ukončiť ju môžu na základe dohody samotní „herci“. Najprv dajú spätnú väzbu „deťom“, následne „pozorovatelia“ a až na záver „rodičia“ a „odborník (sudca/mediátor)“.

Po ukončení sebareflexie týchto skupín, bude nasledovať sebareflexia v rámci celej skupiny účastníkov, z ktorej si sami vyvodlia odporúčenia a závery. Lektor môže vystupovať vo väčšej miere v pozícii facilitátora, ktorý výraznejšie nezasahuje do interakcii v skupine. Ak účastníci, ktorí hrali rolu „odborníka – sudcu/mediátora“ sami budú reflektovať, že napriek inštrukcii mali tendenciu dieťa do rozhovoru zapojiť, môže lektor na túto skúsenosť upozorniť a zamerať na ňu pozornosť.

PREZENTÁCIA Č. 6 OBRANNÉ MECHANIZMY

Obranné mechanizmy na jednej strane chránia organizmus pred nadmernou záťažou, pomáhajú zvládať emočne náročné situácie, eliminujú deštruktívne účinky silných emócií. Ak však nevieme, prečo ich používame, stanú sa prirodzenou stratégiou dlhodobej ochrany a môžu viesť k skresľovaniu vnímania skutočnosti. Môžu dokonca meniť realitu. Obranné mechanizmy môžu riešenie situácie aj komplikovať. V prípade zvlášť zraniteľnej osoby, kam patrí aj dieťa, treba vnímať obranné mechanizmy aj v kontexte **veku** (regresia na nižšiu úroveň), **zdravotného znevýhodnenia**, **sociálneho znevýhodnenia** (podnetnosť prostredia, komunikačný slovník), **vzťahu k osobám**, ktoré potrebu obranných mechanizmov mohli vyvolať.

Cieľ: informovať o obranných mechanizmoch, podnietiť úvahy o rozmanitosti vnímania a reakcií.

Cieľová skupina: sudcovia, mediátori

Trvanie: 90 minút

Metóda: Výklad s využitím **prezentácie** s názvom Obranné mechanizmy, **brainstorming** a **diskusia** k prípadovým štúdiám s využitím pracovných listov .

Príručka: str. 20 (kapitola 5.2. Schéma vedenia výsluchu – časť Príprava vedenia výsluchu).

Zdroje:

- Soroková, T. Stratégie zvládania frustrácie a obranné mechanizmy [online]. Dostupné na: <https://www.direktor.sk/sk/aktuality/strategie-zvladania-frustracie-obranne-mechanizmy.a-12677.html>
- Labáth, V. Cvičenia, hry, simulácie. 2021. Wolters Kluwer SR. 256 s. ISBN 978-80-571-0370-7 (viac aj Kaščáková, N. 2007. *Obranné mechanizmy z psychoanalytického, etologického a evolučno-biologického aspektu*. Trenčín: Vydavateľstvo F, 2007, Gabard, G., O. 2004. *Dlhodobá psychodynamická psychoterapia*. Trenčín: Vydavateľstvo F, 2004)

Príloha č. 4.1.9

Zadanie: Lektor vysvetlí podľa **prezentácie A** [(Labáth, 2021) v prílohe č. 3.1.11] základnú orientáciu v pojmoch a javoch. Schéma slúži ako informačné východisko (podľa Labáth, 2021). Šípky zvislo zdola nahor predstavujú postup k cieľu. Štandardné kategórie zvládania náročnej situácie sú uvedené na ľavej strane prezentácie. Na druhej strane frustrácia môže viesť k uplatneniu obranných mechanizmov (podľa Gabbard, 2004; Kaščáková, 2007). Obranné a zvládacie stratégie sa môžu vzájomne prelínať a nemusia byť čitateľné. Lektor môže pri výklade a diskusii sa sústrediť len na niektoré z nich. Výklad možno doplniť **prezentáciou B a C** [v závislosti od cieľovej skupiny, času, ktorý má lektor k dispozícii a pod.]. V následnej diskusii s využitím **pracovného listu A (variácia B)** je vhodné identifikovať zvládacie a obranné reakcie.

Diskusia: S ktorými obrannými mechanizmami ste sa stretli? Ktoré využívate najčastejšie? S ktorým obranným mechanizmom sa najťažšie pracuje? Ako spoznáte jednotlivé prejavy obranných mechanizmov v neverbálnej komunikácii?

AKTIVITA Č. 5 UHLY POHĽADU

Vnímanie tej istej náročnej životnej situácie zažívanej rôznymi osobami (dieťa, súrodenec, rodič, prarodič a pod.) pomáha reflektovať ich **postoje, presvedčenia aj očakávania**. Opis problému ovplyvňuje okrem **veku, temperamentu, intelektu** dieťaťa aj **vzťah k agresorovi, resp. vzťahové väzby**, ktoré boli alebo neboli saturované. Opis príbehu ovplyvňuje aj **sila authority agresora** (zvlášť, ak je ním člen rodiny), **roly** dieťaťa v prípade rozvodu rodičov (viac aj v prezentácii z cvičenia č. 7), **modelové správanie** sa v rodine, **vplyv skupiny**, v ktorej sa dieťa pohybuje, ale aj **vek dieťaťa a čas**, ktorý uplynie od spracovania konfliktu, traumy. Reflektovanie zažívania nepríjemnej udalosti môže mať rôzdielnu výpovednú hodnotu aj v závislosti od **osoby, ktorá vedie rozhovor, vypočúvanie**. Návrik zručnosti vnímania rôznych uhlov pohľadu prispieva k všímavosti dopytujúceho sa.

Cieľ: Návrik zručnosti byť všímavý k detailom, vnímať problémovú situáciu z rôznych uhlov pohľadu a na základe nich dospieť k záverom.

Cieľová skupina: mediátori, sudcovia

Trvanie: 90 minút

Príloha: [príloha č. 4.1.10](#) – prípadová štúdia 1 – Uhly pohľadu (pracovný list A) a prípadová štúdia 2 – Analýza negatívnych emócií (pracovný list B).

Príručka:

- str. 40 - 42 - 5.5.3 Špecifiká vývinového obdobia pubescencie
- str. 33 - 38 - 5.5.1 Špecifiká vývinového obdobia dieťaťa predškolského veku

Metódy a forma: Analýza prípadovej štúdie 1 (video je súčasťou aktivity) prostredníctvom diskusií v skupine, resp. individuálna práca s pracovným listom s názvom Uhly pohľadu a facilitovaná diskusia. Variáciou môže byť aj prípadová štúdia 2 (video je motivačné), ktorá je zameraná na analýzu negatívnych emócií a ich porovnanie s riešením situácie deťmi.

Video:

1. Jedna fotografia dnevno u najgoroj godini života / One photo a day in the worst year of my life [online]. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=Ertu9_MhFiM. Časozberné video sa použije ako fiktívny príklad prípadovej v téme pred zadaním úlohy.
2. THE EYES OF A CHILD [online]. Dostupné: <https://www.youtube.com/watch?v=WB9UvjnYO90&t=6s>.

Video možno použiť ako motivačné video k téme s otázkami: *Kto vystupoval vo videu? Aké predmety ste si všimli? Čo sa tam dialo? Aké pocity mali deti? Aké pocity v priebehu aktivity mali dospelí? Prečo sa dospelí zmenili správanie? Vedeli odhadnúť dospelí reakcie detí?*

Prípadová štúdia 1 – Uhly pohľadu (45 minút)

Zadanie: Na základe pozretia videa identifikujte pocity 4 rôznych osôb vnímajúcich a prežívajúcich situáciu z ich uhla pohľadu. Modelovú situáciu ponúka žena vo videu, ktorá môže predstavovať napr. týranú ženu s dvoma deťmi. Dlhodobu jej odmietala pomôcť matka páchatela, otca detí a konanie svojho syna ospravedlňovala jeho pracovnou vyťaženosťou. Príbeh možno modifikovať podľa cieľovej skupiny, s ktorou sa pracuje.

Úloha: Aké pocity má: **týraná žena**; **syn**, týraný otcom, vek 13 rokov; **dcéra**, vek 5 rokov, dieťa chránené matkou aj otcom, svedok týrania matky a brata; **matka agresora**, ktorá svojho syna chráni, agresívne správanie zľahčuje, konanie syna ospravedlňuje jeho pracovnou vyťaženosťou?

Diskusia: *V čom bol rozdiel vo vnímaní situácie štyroch sledovaných osôb? Ktorý uhol pohľadu (ktorá osoba) bol/a najťažšie opísateľný? Ktorá osoba vyvolala najviac diskusií v skupine? Na čo si treba pri vnímaní tej istej situácie rôznymi osobami dávať pozor?*

Prípadová štúdia 2 – variácia - Analýza negatívnych emócií (45 minút)

Video: The eyes of a child [online]. Dostupné na:
<https://www.youtube.com/watch?v=WB9UvjnYO90&t=6s>

Video možno použiť motivačne k téme s otázkami: *Kto vystupoval vo videu? Aké predmety ste si všimli? Čo sa tam dialo? Aké pocity mali deti? Aké pocity v priebehu aktivity mali dospelí? Prečo sa dospelí zmenili správanie? Vedeli odhadnúť dospelí reakcie detí?*

Zadanie pre individuálnu prácu:

1. Po dobu 1 minúty píšete na papier všetky emócie, ktoré vnímate u rôznych detí, s ktorými prichádzate do kontaktu.
2. Podčiarknite všetky negatívne emócie, ktoré ste si zaznačili.

Zadanie pre skupinovú prácu:

3. Z negatívnych emócií vyberte v skupine 5 a vyplňte pracovný list (B).

4. Porovnajzte Vami vypracované zadanie so zadaním, ktoré vypracovali deti vo veku 10 až 17 rokov (príloha č....., str.....)⁶ v prípade, že ste sa v niektorej z emócií stretli.

Diskusia: *V čom boli Vaše postrehy rovnaké ako postrehy detí? V čom boli iné? Ktoré z negatívnych emócií boli predmetom väčších diskusií? Na ktoré z negatívnych emócií sa reaguje najzložitejšie a prečo?*

AKTIVITA Č. 6 ÚČEL KOMUNIKÁCIE S DIEŤAŤOM V ZÁVISLOSTI OD ÚLOH JEDNOTLIVÝCH PROFESIÍ

Trvanie: 55 minút

Cieľ: Diskusnou formou si ozrejmiť rozdielne ciele komunikácie jednotlivých profesií s deťmi v rodinných sporoch. Táto aktivita je doplnujúca k aktivite č. 1, je ju možné zaradiť podľa potreby.

Primárna cieľová skupina: sudcovia a mediátori, relevantné aj pre sociálnych pracovníkov, psychologov.

Forma: diskusia v skupinách podľa profesií

Pomôcky: flipchartové papiere alebo popisovateľné fólie, fixky rôznych farieb (viac setov).

Lektor v úvode zameria pozornosť účastníkov na význam komunikácie s deťmi. Účastníci sa rozdelia do skupín podľa profesií, v prípade viacerých lektorov každý lektor sprevádza jednu skupinu. V skupinách podľa profesií odborníci diskutujú, v akej podobe jednotliví odborníci do kontaktu s deťmi a zisťujú ich názor z hľadiska všeobecného poňatia ich profesie, ako aj z hľadiska očakávania od ostatných odborníkov z odlišných oblastí. Názory je možné zapisovať na flipchart. V záujme dodržania času a zamerania by nemali byť predmetom diskusie participatívne práva detí vo všeobecnosti, iba to, aký cieľ sledujú jednotliví odborníci pri komunikácii s deťmi v rámci svojej profesie, resp. ako očakávajú, že by mali postupovať iní odborníci. Je možné diskutovať aj o odlišných prístupoch na úrovni jednotlivcov.

V závere lektor zosumarizuje názory, môže apelovať na potrebu sebareflexie, potrebu dostatočného vzdelania a nácviku zručností pri vypočúvaní maloletých, supervízie v záujme zabezpečenia bezpečia detí.

Pokiaľ je to vhodné a počet účastníkov z rôznych profesií to umožňuje, táto aktivita môže prebiehať v skupinách podľa jednotlivých profesií, pričom po ukončení diskusie v skupinách prebehne krátka spoločná diskusia k záverom jednotlivých skupín. V prípade práce v skupinách na jeden flipchartový papier zapíše zapisovateľ informácie o cieľoch rozhovorov s dieťaťom v rámci vlastnej profesie, na druhý papier očakávania od iných profesií.

⁶ Aktivitu realizovali priebežne rovesnícki mediátori vo veku 10 až 18 rokov z 5-ich škôl. Aktivita nie je výskumnou úlohou, zohľadňuje názory detí, ktoré sa môžu pri väčšej cieľovej skupine líšiť. Cieľom aktivity je vnímať rôzne uhly pohľadu na pozorované prejavy negatívnych emócií aj príčiny (zdroj: Bieleszová, D.)

2.6 TÉMA Č. 4 SEBAPOZNANIE, SEBAREFLEXIA

AKTIVITA Č. 7 SEBAREFLEXIA A SEBAUVEDOMENIE

Trvanie: 30 minút

Cieľ: Naladenie sa účastníkov edukačného programu na problematiku nestranného pristupovania k svojej osobe ako predpokladu kvality vlastnej práce, najmä v kontexte práce s maloletými.

Primárna cieľová skupina: sudcovia, mediátori

Forma: Test s využitím metódy imaginácie

Pomôcky: kancelárske papiere, ceruzky/perá

Obsah:

Cvičenie začína vstupom lektora, ktorý uvedie tému Sebareflexia ako nevyhnutná zručnosť.

Príklad úvodu lektora: „*Sebareflexia je základnou zručnosťou v oblasti komunikácie a nevyhnutnou súčasťou každého odborníka. Je dôležitá z viacerých dôvodov. Jedným z nich je schopnosť lepšieho nadhľadu na svoje konanie a rovnako na konanie ľudí, s ktorými nadväzujeme interakciu.*

Bez sebareflexie konáme automatizovane, čo prakticky spôsobuje, že do popredia idú naše podvedomé reakcie. Konáme teda viac nevedome, než vedome. Ak tento stav neriešime, stávame sa impulzívni, predvídateľní, viac subjektívni a máme tendenciu vnímať, resp. mať postoje voči ľuďom len na základe predchádzajúcich skúseností. Dopúšťame sa okliešťovania, inak povedané škatuľkovania všetkého v našom pracovnom i osobnom živote. A tomu je treba včas predísť.

*Na to, aby ste spoznali, do akej miery využívate svoje pozitíva, netreba zdĺhavé vypisovanie psychologických testov. Postačuje vám iba štyridsať sekúnd, počas ktorých by ste mali napočítať **minimálne päť** svojich dobrých vlastností. Poprosím vás teraz o chvíľku pozornosti, počas ktorej nebudete s nikým nič konzultovať a zamyslíte sa nad svojimi pozitívnymi vlastnosťami. Pokúste sa ich vybaviť si ich v myslí, prípadne si ich zapisujte. Máte na to **štyridsať sekúnd**. Je to v podstate veľmi ústretový čas, lebo na zvládnutie tejto úlohy by postačovalo aj dvadsať sekúnd.“*

Lektor dá priestor na zamyslenie v rozsahu 40 sekúnd. Následne sa postupne pýta, kto napočítal viac ako päť, päť, kto štyri alebo aspoň tri pozitívne vlastnosti. Nie je vhodné vyzývať na zverejnenie informácie o napočítaní menej ako troch pozitívnych vlastností.

Na základe skúseností s predchádzajúcimi realizáciami tohto cvičenia je pravdepodobné, že časť účastníkov nenapočíta viac ako päť pozitívnych vlastností. Lektor v tom prípade môže poukázať na to, že pokiaľ by mali hľadať zlé alebo negatívne vlastnosti, počet by možno bol vyšší.

Príklad: Aj keby ste napočítali menej pozitívnych vlastností počas stanoveného limitu, neznamená to, že ich máte skutočne len tak málo. Určite ich máte podstatne viac. Príčinou horšieho výsledku je, že vo vedomí si uchováva veľa ľudí viac kritiky než pochvál. Z čoho to všetko pramení? Skúste sa zamyslieť či ste viac chválení alebo počúvate častejšie kritiky či požiadavky z okolia? Čoho je viac? Predpokladám, že sú to kritiky, požiadavky a očakávania. Dnes to vyzerá, že pochváliť, poďakovať a oceniť nejaký pozitívny skutok nie je treba, ale opak je pravdou. Každý z nás potrebuje byť docenený a najmä v citovej oblasti, inak začína emocionálne chradnúť. Nie je teda výhradne vašou osobnou chybou, ak sa vám pred chvíľou nepodarilo napočítať päť pozitív. Výrazný podiel na tom majú všetci, ktorí boli zapojení do výchovy. Poznatok o tejto skutočnosti vám môže nielen viac pochopiť to, čo robíte, ale aj to, prečo sa správajú deti tak, ako sa správajú. Podchytenie a vyzdvihnutie ich sebaúcty vám môže zásadne uľahčiť komunikáciu s nimi ako aj s nadhľadom i prehľadom riešiť daný problém. Deti, ktoré budete naďalej stretať počas vašej práce, budú často nejakou formou obeť. Obete svojich rodičov, vychovávateľov alebo iných osôb, ktoré im nedali dostatok priestoru na to, aby uchopili svoju osobnosť a mohli rozvíjať svoj pozitívny potenciál.

V prípade, ak je to vhodné a v skupine bude viacero účastníkov, ktorí napočítali menej ako 4 pozitívne vlastnosti, lektor môže vyzvať na diskusiu, aby spoločne našli pozitívne vlastnosti, ktoré majú určite všetci účastníci. Lektor poukáže napríklad na to, že účastníci určite majú záujem sa vzdelávať, nakoľko sa zúčastnili školenia; snahu rozvíjať empatiu, ktorú určite musia mať, ak pociťujú záujem o takýto typ školenia a podobne. Touto formou by mali všetci účastníci spoločne nájsť aspoň 7 pozitívnych vlastností.

AKTIVITA Č. 8 JOHARIHO OKNO

V prípade vzájomnej komunikácie, ktorá má mať potenciál odhaliť skutočné názory a postoje je výhodou, ak sú partneri v komunikácii čitateľní. Je užitočné mať vedomosť o tom, ako pôsobíme na partnerov v komunikácii, obzvlášť, ak komunikačným partnerom je dieťa a kde navyše dieťa môže mať skreslené očakávania, ktoré pramenia z informácií, ktoré má o role odborníka, ktorý s ním vedie komunikáciu.

Cieľ: Uvedomiť si potrebu spätnej väzby ako nástroja zlepšovania komunikácie, resp. nástroja eliminácie prejavov, o ktorých nemáme vedomosť, a ktoré môžu komplikovať rozhovor s dieťaťom.

Cieľ. skupina: mediátori, sudcovia, relevantné aj pre ostatné profesie

Trvanie: 30 minút

[Príloha: č. 4.1.11](#)

Zdroj: Upravené podľa Koreňová, S; Skalská, E.: Proces zefektívňovania práce vedúceho zamestnanca a organizovania času. In Didaktika [online], ročník 2/2022. Dostupné na: <https://www.direktor.sk/sk/casopis/didaktika/proces-zefektivnovania-prace-veduceho-zamestnanca-a-organizovania-casu.m-1261.html>).

Forma a metódy: výklad, diskusia

Pomôcky: flipchart alebo popisovateľná fólia na stenu, fixka, čisté kancelárske papiere pre účastníkov, ceruzky

Lektor nakreslí na flipchart obrázok 1 a uvedie, že každý človek má vlastnosti a charakteristiky, ktoré o sebe vie, a ktoré o sebe nevie. Dokreslí náčrt podľa obrázka 2 s komentárom: *Niektoré vlastnosti sú zjavné aj iným ľuďom, a to buď na prvý pohľad alebo po dôkladnejšom poznaní a existujú také, o ktorých iní ľudia nevedia.* Následne dokreslí orámovanie podľa obrázka 3, čím vznikne obrazec okna, na čo účastníkov upozorní. Okno sa označuje ako Johariho okno alebo Johariho mriežka, názov je zložený z krstných mien autorov Josepha Lufta a Harryho Inghama (koncept vznikol už v r. 1955). Náčrt musí byť dostatočne veľký, aby sa doň dalo vpisovať.

Lektor vyzve účastníkov, aby povedali niektoré jeho vlastnosti, ktoré podľa nich má, a ktoré vidia „na prvý pohľad“. Ak ide o vlastnosti, o ktorých vie, zapisuje ich do ľavého horného okna, ak ide o vlastnosti, o ktorých nevie, zapisuje ich do pravého horného okna. Vlastnosti nekomentuje, pretože to nie je predmetom tejto aktivity.

Lektor následne pomenuje ľavý horný štvorec/obdĺžnik ako „verejnú zónu“ a pravý horný štvorec/obdĺžnik ako „slepú zónu“. Uvedie, že má, samozrejme, aj mnohé vlastnosti, ktoré o sebe vie, ale ktoré nerád prezrádza, alebo to o ňom vedia iba najbližší spolupracovníci, priatelia alebo rodina. Označí ľavý dolný obdĺžnik/štvorec a pomenuje zónu ako „súkromnú“ a pravé dolné okno ako „neznámu zónu“. Následne zóny popíše podľa informácií, uvedených nižšie.

Popis: Verejná zóna sa v niektorých publikáciách nazývaná aj aréna, otvorená zóna. Je časťou nášho JA, ktorú si sami uvedomujeme a vedome alebo aj nevedome ju ukazujeme svetu. Vieme, že máme nejakú vlastnosť alebo nejakým spôsobom pôsobíme navonok a naše správanie poznajú aj ostatní. Napr. viem o sebe, že rada/rád stretávam rôznych ľudí a diskutujem s nimi na rôznorodé témy a poznajú ma tak aj moji kolegovia, alebo blízki ľudia. Vedia o mne, že taká/taký som a viem to o sebe aj ja. Alebo viem, že mám teraz trému aj účastníci vidia, že mám trému.

Súkromná zóna (tiež skrytá zóna) je v ponímaní Johariho okna tá časť nášho JA, ktorú neukazujeme len tak hocikomu. Vieme o sebe, že máme nejakú vlastnosť, ale nedovolíme jej, aby sa prejavila na našom správaní. Prejavuje sa to aj v situáciách, kedy máme chuť niečo urobiť, ale ovládneme sa a neurobíme to. Do súkromnej zóny teda patria vlastnosti, ktoré vieme, že máme, ale nechceme, aby o nich druhí vedeli. Alebo máme tendencie k správaniu, ktoré ovládneme a neprejavíme ich.

Slepá zóna (niekedy tiež označovaná ako slepá škvŕna) pomenúva tú časť nášho JA, o ktorej dobre vedia ostatní, lebo nás tak zažili správať sa, no my si ju neuvedomujeme. Máme teda nejakú vlastnosť, ale sami si to neuvedomujeme. Dobrým príkladom boli účastníci hviezdnej roty v SuperStar. Myslia si, že vedia spievať dobre, no ich výkon tomu nezodpovedá. Keď dostanú negatívnu spätnú väzbu, sú z toho prekvapení a zväčša ju poprú (zvalia vinu buď na zaujatosť poroty, alebo zlé vonkajšie podmienky typu klíma, či aktuálna indispozícia). A odchádzajú z pocitom, že celý svet sa mýli a oni majú svoju pravdu. Tieto pre nás skryté ale pre iných ľudí poznateľné vlastnosti a črty môžu nechtiac ovplyvňovať aj komunikáciu.

Neznáma zóna je tá časť nášho ja, ktorá sa zatiaľ neprejavila. Nevieme, že máme nejakú vlastnosť, alebo nevieme, ako by sme v nejakej situácii zareagovali, nakoľko sme ju ešte nezažili. Napr. ak by prišlo zemetrasenie, neviem ako budem reagovať. Či budem hysterická/hysterický a jačať, či budem paralyzovaná/paralyzovaný a neschopná/neschopný pohybu, alebo budem pragmaticky organizovať záchranu života seba a ľudí v blízkosti. Ani ľudia, ktorí ma skutočne dobre poznajú, nevedia odhadnúť, ako by som reagovala/reagoval.

Lektor ďalej vysvetlí, že vzniknuté štvorce nemusia byť vždy rovnako veľké. Záleží aj od oblasti, v ktorej sa posudzujeme.

Môže uviesť príklad na sebe: *Ako lektor sa do lektorovania vložím a dávam svoje emócie najavo. Snád aj účastnícividia, že ma to baví. Mnohé vlastnosti účastníci aj správne odhadli už na prvý pohľad.*

Lektor prekreslí horizontálnu čiaru a posunie ju viac dole tak, že verejná a slepá zóna sa zväčší a súkromná a neznáma sa zmenší. Ďalej povie, že si myslí, že sa dosť dobre pozná, počas rokov lektorovania už si zažil aj potreby improvizovania, keď sa niečo pokazilo, mal možnosť sa oboznámiť s dotazníkmi, ktoré ho hodnotili, vie o mnohých svojich slabých stránkach a tieto sa snaží zlepšovať. Následne lektor prekreslí vertikálnu čiaru a zväčší zónu verejnú a súkromnú na úkor neznámej a slepej.

Lektor vyzve účastníkov, aby si načrtli vlastné Johariho okno a svoje okná predelili čiarami podľa toho, ktoré oblasti u nich prevládajú. Posun horizontálnej línie napríklad závisí aj od toho, či je účastník viac introvert a svoje vlastnosti skrýva, nie je rád, ak je čitateľný; alebo je extrovert, ktorý je otvorenejší v prejavovaní dobrých ale aj negatívnych vlastností. Potom vyzve účastníkov, či a ako by čiary prekreslili, ak by sa sústredili výslovne na posúdenie svojich vlastností vo vzťahu ku komunikácii s maloletými v rámci náplne ich práce. Aká veľká je ich slepá a neznáma zóna?

Následne lektor vyzve účastníkov na diskusiu, akou formou sa podľa nich dajú jednotlivé okná zväčšovať a zmenšovať. Pokiaľ to účastníci sami neurčia, na záver by mal zdôrazniť, že slepá zóna sa dá ovplyvniť získaním spätnej väzby, prijímaním konštruktívnej kritiky, rozvojom sebapoznania cestou vzdelávania zážitkovou formou, supervíziou. Neznáma zóna sa ovplyvňuje a zmenšuje ťažšie, ale je možné ju zmenšovať úmyselným vystavovaním sa novým podnetom a výzvam, vychádzaním z komfortnej zóny, zažívaním nových skúseností, ktoré odkryjú možno neznáme slabšie stránky alebo naopak netušené zdroje.

2.7 ZÁVER

V závere vytvorí lektor priestor na zdieľanie prínosu školenia pre profesionálny rozvoj absolventov, zhodnotenie školenia, vyplnenie hodnotiaceho dotazníka. Program je ukončený záverečným slovom organizátora/lektorov.

3 POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE

METODIKA

Autorský kolektív: doc. PhDr. Gabriela Mikulášková, PhD., MUDr. Terézia Rosenbergerová, JUDr. Alexandra Somorovská, JUDr. Viera Gaschová Bačová, Bc. Miroslav Schlesinger, doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD., PhDr. Andrea Pastuchova Neumannová, Ing. Michal Strapko. **Metodická príručka** s názvom „Zvyšovanie efektívnosti a kvality justičného systému v oblasti ochrany maloletých ako obetí trestných činov a v rámci rodinných právnych sporov“ (2021) vytvorená v rámci aktivity 5 projektu „Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany/posilnenia postavenia obetí a zraniteľných strán“.

POUŽITÁ LITERATÚRA

Bašta, A.: Plánové rozhodovací procesy a jejich systém. Praha : Academia, 1977.

Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. a kol. Týrané, zneužívané a zanedbávané dieťa. GRADA. 1995. 248 s. ISBN 8071691925.

Koreňová, S; Skalská, E.: Proces zefektívňovania práce vedúceho zamestnanca a organizovania času. In Didaktika [online], ročník 2/2022. Dostupné na:

<https://www.direktor.sk/sk/casopis/didaktika/proces-zefektivnovania-prace-veduceho-zamestnanca-a-organizovania-casu.m-1261.html>).

Labáth, V. Cvičenia, hry, simulácie. 2021. Wolters Kluwer SR. 256 s. ISBN 978-80-571-0370-7 (viac aj Kaščáková, N. 2007. Obranné mechanizmy z psychoanalytického, etologického a evolučno-biologického aspektu. Trenčín: Vydavateľstvo F, 2007, Gabard, G., O. 2004. Dlhodobá psychodynamická psychoterapia. Trenčín: Vydavateľstvo F, 2004)

Soroková, T. Stratégie zvládania frustrácie a obranné mechanizmy [online]. Dostupné na: <https://www.direktor.sk/sk/aktuality/strategie-zvladania-frustracie-obranne-mechanizmy.a-12677.html>

Thun, Friedmann Schulz von. Jak spolu komunikujeme? Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 8024708329.

Turek, I. 2010. Didaktika. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2010. 598 s. ISBN 978-80-8078-3228. Čapek, R. 2015. Moderní didaktika. Praha : Grada, ISBN 978-80-247-3450-7.

ZDROJE DOSTUPNÉ ONLINE

Týranie detí [online] Dostupné:

https://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=370:tyranie-deti&catid=63:deti-a-mlade&Itemid=70.

Lekári sa stretávajú s týranými deťmi pravidelne. Čo si môže všimnúť okolie? [online]. Dostupné: https://www.npz.sk/sites/npz/Stranky/NpzArticles/2017_08/Lekari_sa_stretavaju_s_tyranyimi_detmi_pravidelne_Co_si_moze_vsimnut_okolie.aspx?did=1&sdid=3&tuid=0&

Syndróm CAN [online] Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=jOrGsB4qG_w

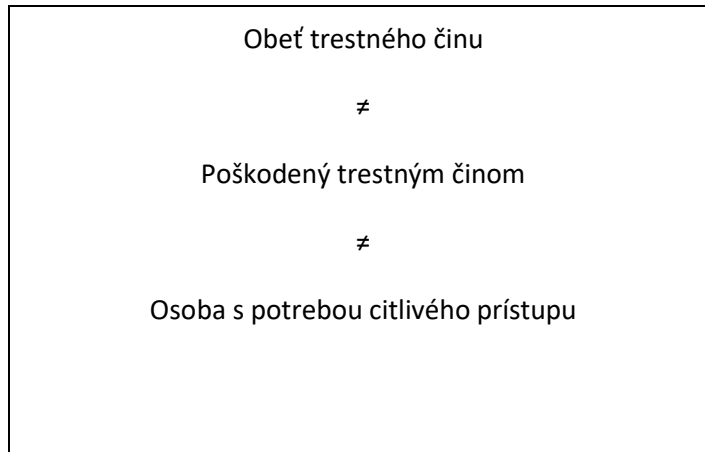
4 PRÍLOHY

4.1.1	Príloha k Prezentácii č. 1. Úvod do problematiky.....	30
4.1.2	Príloha k Aktivite č. 1. Úlohy a kompetencie sudcu, mediátora a iných profesií	37
4.1.3	Príloha k Prezentácii č. 2 Špecifiká vývinového obdobia dieťaťa	44
4.1.4	Príloha k Prezentácii č. 3 Rola dieťaťa v rozvodovom procese.....	49
4.1.5	Príloha k Aktivite č. 2 Príznaky syndrómu CAN	52
4.1.6	Príloha k Prezentácii č. 2 Význam verbálnych a neverbálnych prejavov.....	57
4.1.7	Príloha k Aktivite č. 3 Aktívne počúvanie	63
4.1.8	Príloha k Prezentácii č. 5 Rozhovor s dieťaťom	65
4.1.9	Príloha k Prezentácii č. 6 Obranné mechanizmy	69
4.1.10	Príloha k Aktivite č. 5 Uhly pohľadu	72
4.1.11	Príloha k Aktivite č. 8 – Johariho okno	76

4.1.1 PRÍLOHA K PREZENTÁCII Č. 1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Textová verzia prezentácie a sprievodný text

PowerPoint – slide 1:

Popis:

Obet trestného činu definovaná v zákone č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obetiach“)

Poškodený trestným činom definovaný v zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „trestný poriadok“)

Osoba s potrebou osobitného (citlivého) prístupu nie je právnou definíciou. Pre účely tohto školenia potrebné prihliadať na fakt, že existujú osoby, ktoré nemajú právny status obeť alebo poškodeného (napr. nepožiadala o pomoc podľa zákona o obetiach, trestné konanie bolo zastavené pre trestnú nezodpovednosť páchateľa alebo konanie nedosahuje intenzitu trestnoprávnu).

Pri hodnotení potreby osobitného prístupu pri výsluchu alebo iných procesných úkonov (vrátane civilného súdneho konania alebo mediácie) je potrebné odpútať sa od formálnych definícií obeť/poškodeného a individuálne hodnotiť vhodnosť citlivejšieho prístupu k osobe.

PowerPoint – slide 2:

Obeť trestného činu:

- osoba priamo dotknutá trestným činom
- v určitých prípadoch aj blízke osoby dotknutej osoby

Osobitné kategórie obeť:

- obzvlášť zraniteľná obeť
- obeť násilného trestného činu

Postavenie obeť postavené na prezumpcii statusu obeť

Popis:

Zákon o obetiach bol prijímaný prioritne pre ochranu obetí trestných činov pred druhotnou viktimizáciou

„Druhotnou viktimizáciou je ujma, ktorá obeti vznikla v **dôsledku konania alebo nekonania orgánu verejnej moci**, subjektu poskytujúceho pomoc obetiam, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, znalca, tlmočníka, obhajcu alebo oznamovacích prostriedkov“ § 2 ods. 1 písm. f) zákona o obetiach.

Sekundárna viktimizácia, ktorú možno označiť aj ako druhotné zraňovanie obeť, patrí k najčastejším dôvodom, prečo obeť vyhľadáva odbornú pomoc. K takejto viktimizácii dochádza najmä vtedy, keď v dôsledku necitlivého a neprofesionálneho prístupu osôb odlišných od páchatel'a je obeť spôsobovaná ďalšia ujma. V niektorých prípadoch môže druhotná viktimizácia prevýšiť ujmu spôsobenú samotným trestným činom (napr. osoby, ktoré žijú s obeťou v spoločnej domácnosti, či rodina sa od nej odvráti po medializovaní trestného činu, alebo obviňovanie obeť zo strany orgánov činných v trestnom konaní, že si za spáchanie trestného činu páchatel'om môže sama, prípadne že si ho vymyslela).⁷

Na to nadväzuje potreba scitlivenia osôb prichádzajúcich do styku s obeťami trestných činov.

Zákon o obetiach rozlišuje

Obeť:

⁷ príručka s. 6

1. fyzická osoba, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená nemajetková škoda, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené jej zákonom chránené práva alebo slobody,
2. príbuzný v priamom rade, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec, manžel a osoba, ktorá žila v čase smrti v spoločnej domácnosti s osobou, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ako aj osoba závislá od osoby, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ak utrpeli v dôsledku smrti tejto osoby škodu a ak odsek 2 neustanovuje inak; ak je týchto osôb viac, považuje sa za obeť každá z nich,

Obzvlášť zraniteľnú obeť:

1. dieťa; dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak,
2. osoba staršia ako 75 rokov,
3. osoba so zdravotným postihnutím,
4. obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násillia,
5. obeť trestného činu spáchaného násillím alebo hrozbou násillia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery,
6. obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie alebo druhotnej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obeť a jej osobných vlastností, vzťahu k páchatelovi alebo závislosti od páchatel'a, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu,

Obeť násillného trestného činu fyzická osoba, ktorej bola

1. úmyselným násillným trestným činom spôsobená ujma na zdraví; ak táto osoba v dôsledku tohto činu zomrela (ďalej len „zomretý“), obeťou násillného trestného činu je aj pozostalý manžel po zomretom a pozostalé dieťa po zomretom, a ak ich niet, pozostalý rodič po zomretom a osoba, ktorá žila so zomretým najmenej po dobu jedného roka pred smrťou v spoločnej domácnosti, a ktorá sa so zomretým starala o spoločnú domácnosť, alebo osoba, ktorá bola odkázaná výživou na zomretého, ak odsek 3 neustanovuje inak,
2. spôsobená nemajetková ujma trestným činom obchodovania s ľuďmi, znásillnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania, týrania blízkej osoby a zverenej osoby alebo nedobrovoľného zmiznutia,⁸

⁸ § 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona o obetiach

Prezumpcia obete

Zákon o obetiach prezumuje, že „každá osoba, ktorá tvrdí, že je obeťou, sa považuje za obeť, kým sa nepreukáže opak, alebo ak nejde o zjavné zneužitie postavenia obete podľa tohto zákona, a to bez ohľadu na to, či bol páchatel' trestného činu zistený, trestne stíhaný alebo odsúdený.“⁹

Pre status obete teda nie je podstatné, či bolo podané trestné oznámenie, alebo či bol páchatel' zistený alebo trestne stíhaný. Človek sa stáva obeťou ihneď po tom, ako mu bolo ublížené v dôsledku trestného činu. Nie je potrebné, aby trestný čin ohlásil alebo požiadal niekoho iného, aby ho ohlásil. Rovnako tak nie je na využitie práv, ktoré prislúchajú obeti, potrebné podávať žiadnu žiadosť alebo čakať na rozhodnutie.¹⁰

Ak vznikne o statuse obete pochybnosť, je potrebné prikloniť sa k záveru, že táto osoba je obeťou trestného činu. K preukázaniu opaku môže dôjsť v priebehu trestného konania, keď je celkom zrejmé, že sa nestal trestný čin, resp. skutok nie je trestným činom. (...) Na druhej strane nemôže samotné vyhlásenie osoby, že sa necíti byť obeťou trestného činu, bez ďalšieho viesť k ignorovaniu statusu obete zo strany príslušných subjektov. (...) Odopretie statusu obete v dôsledku nesprávneho posúdenia môže mať za následok možnosť uplatnenia zodpovednosti štátu za nesprávny úradný postup podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci.¹¹

Na druhej strane môže ísť o zjavné zneužitie postavenia obete aj v prípade, ak je zrejmé, že osoba sa stala obeťou trestného činu, ale postavenie obete zneužíva, napr. v prípadoch, ak mal trestný čin pre osobu nepatrné následky, tá sa však odbornej pomoci domáha, aj keď ju v skutočnosti nepotrebuje.¹²

⁹ § 3 ods. 1 zákona o obetiach

¹⁰ príručka s. 4

¹¹ príručka s. 4

¹² príručka s. 4

PowerPoint – slide 3:

Poškodený - definícia v § 46 trestného poriadku pre účely trestného konania.

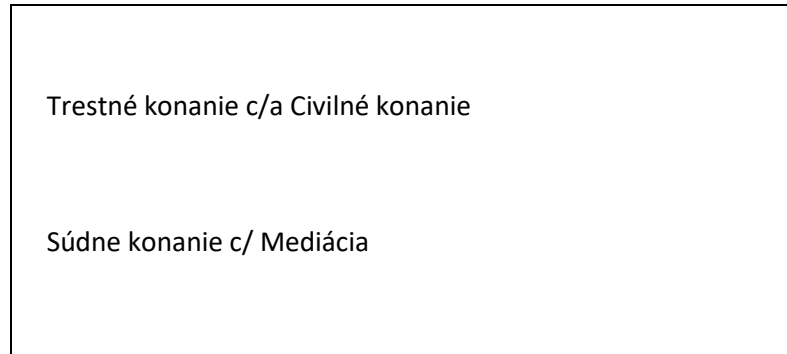
Je nevyhnutné odlišovať pojem „poškodený“ od pojmu „obeť“, napriek tomu, že práva poškodeného a obeť sa môžu prelínať.

Popis:

Poškodený je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody. Poškodený má právo v prípadoch ustanovených týmto zákonom sa vyjadriť, či súhlasí s trestným stíhaním, má právo uplatniť nárok na náhradu škody, robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie, predkladať dôkazy, nazerať do spisov a preštudovať ich, zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu, vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, má právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenom týmto zákonom. Poškodený má právo sa kedykoľvek v priebehu trestného konania informovať o stave trestného konania. Informáciu poskytne orgán činný v trestnom konaní alebo súd, ktorý vo veci koná; na tento účel sa poškodenému poskytnú potrebné kontaktné údaje. Informácia o stave konania sa neposkytne, ak by poskytnutím takej informácie mohol byť zmarený účel trestného konania.¹³

¹³ § 46 Trestný poriadok

PowerPoint – slide 4:

Popis:

Trestné konanie je zamerané postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.¹⁴

Civilné súdne konanie je zamerané na riešenie sporov vyplývajúcich z ohrozenia alebo porušenia subjektívnych práv¹⁵ a na konania zamerané na ochranu verejného záujmu a práv zaručených zákonom.¹⁶

Mediácia je vedená mediátorom spravidla na základe zákona o mediácii¹⁷, prípadne na základe zákona o probačných a mediačných úradníkoch¹⁸ pri veciach prejednávaných v trestnom konaní.

Mediačné technicky možno využiť aj v prípade vhodnosti podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí¹⁹. V tomto prípade ale nejde o mediáciu ako mimosúdnu činnosť podľa zákona o mediácii.

Predmetné členenie rôznych typov konaní je podstatné pre rozlišovanie cieľov a kompetencií v jednotlivých typoch konaní. Zároveň je potrebné poukázať na fakt, že napriek tomu, že je vedené určité konanie, nevylučuje vedenie alebo iniciáciu iného typu konania.

Napríklad samotný fakt, že v partnerstve dochádza k násiliu a je vedené trestné konanie, predpokladá následnú potrebu rozvodu manželstva, úpravy výkonu rodičovských práv a povinností vo vzťahu k maloletým deťom, výživné, rozdelenie majetku a ďalšie. Nie je preto možné v civilnom súdnom

¹⁴ § 1 Trestný poriadok

¹⁵ Čl. 1 Civilný sporový poriadok

¹⁶ Čl. 2 Civilný mimosporový poriadok

¹⁷ Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii v znení neskorších predpisov

¹⁸ Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

¹⁹ § 11 ods. 4 zákona č. 350/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

konaní alebo v mediačnom konaní (ktoré sa vyznačujú rovnosťou strán sporu) bez ďalšieho ignorovať podozrenie na násilie medzi stranami sporu alebo vo vzťahu k deťom.

Tým nie je dotknutá potreba nezávislosti a nestrannosti sudcov a mediátorov, ani prezumpcia nevinu vo vzťahu k podozrivej osobe. Je ale na posúdení, akým spôsobom vytvoriť vhodné podmienky či už pre civilné súdne alebo mediačné konanie, aby bol zohľadnený aj fakt možného násilia.

4.1.2 PRÍLOHA K AKTIVITE Č. 1. ÚLOHY A KOMPETENCIE SUDCU, MEDIÁTORA A INÝCH PROFESIÍ

Textová verzia prezentácie a sprievodný text

PowerPoint – slide:

Vymedzenie kompetencií a úloh:

- sudca
- mediátor
- orgán činný v trestnom konaní
- psychológ
- kolízny opatrovník

Popis:

Z dôvodu potreby zabezpečenia zákonných postupov jednotlivých subjektov, ale najmä z dôvodu minimalizácie druhotnej viktimizácie (možnej) obeť, ktorá má byť účastníkom akéhokoľvek konania alebo procesného úkonu, je nevyhnutné neprekračovať svoje kompetencie a úlohy.

PowerPoint – slide:

Sudca

- štátom uznaná autorita
- nezávislý
- viazaný zákonmi a inými právnymi predpismi
- rozhoduje nestranne, spravodlivo, bez zbytočných prietáhov a len na základe skutočností zistených v súlade so zákonom.

Sudca

Sudca ako predstaviteľ súdnej moci je pri výkone svojej funkcie nezávislý a zákony a iné všeobecne záväzné právne predpisy vykladá podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia; rozhoduje nestranne, spravodlivo, bez zbytočných prietáhov a len na základe skutočností zistených v súlade so zákonom. Sudca je pri výkone svojej funkcie nezávislý a pri rozhodovaní viazaný len Ústavou Slovenskej republiky, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky a

zákonom. Právny názor Ústavného súdu Slovenskej republiky obsiahnutý v jeho rozhodnutí vydanom v konaní podľa čl. 125 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky na základe návrhu súdu je pre súd záväzný.²⁰

Sudca má svoju kompetenciu odvodenú zo zákona, jeho činnosť nie je viazaná na zhodnú vôľu účastníkov konania. Súdne konanie môže byť začaté na návrh jednej zo strany sporu, prípadne aj ex offo, najmä vo veciach ohrozenia záujmu maloletých detí.

Rozhodnutie sudcu je autoritatívne, dotknuté osoby sa mu musia podriaďiť a je vynútiteľné. Pre tento účel zisťuje relevantné informácie a dôkazy.

PowerPoint – slide:

Mediátor

- nezávislá a nestranná osoba
- nerozhoduje spor
- vytvára vhodné podmienky pre komunikáciu v spore
- cieľom je do viesť účastníkov mediácie k dohode

Mediátor

Vykonáva činnosť na základe zákona o mediácii príp. zákona o probačných a mediačných úradníkoch (v prípade vecí prejednávanych v trestnom konaní). V každom prípade je mediátor v zmysle zákona o mediácii viazaný mlčanlivosťou, vrátane skutočností nasvedčujúcich spáchanie trestného činu. Výnimku predstavujú inštitúty neoznámene a neprekazenie trestného činu, ktoré sú nadradené nad povinnosťou mlčanlivosti mediátora, v prípadoch uvedených skutkových podstat je mediátor povinný takýto skutok oznámiť orgánu činnému v trestnom konaní alebo policajnému zboru.

§ 340 Neoznámene trestného činu

(1) Kto sa hodnoverným spôsobom dozvie, že iný spáchal zločin, na ktorý tento zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou najmenej desať rokov, alebo niektorý z trestných činov korupcie uvedených v treťom diele ôsmej hlavy osobitnej časti, a taký zločin alebo trestný čin neoznami bez odkladu orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru, alebo namiesto toho, ak ide o vojaka, svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu, a ak ide o osobu vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

²⁰ § 2 ods. 1, 2 a 3 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach a o zmene a doplnenie niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

(2) Kto spácha čin uvedený v odseku 1, nie je trestný, ak nemohol oznámenie urobiť bez toho, že by seba alebo blízku osobu uviedol do nebezpečenstva smrti, ublíženia na zdraví, inej závažnej ujmy alebo trestného stíhania.

(3) Kto spácha čin uvedený v odseku 1, nie je trestný, ak by oznámením trestného činu porušil

a) spovedné tajomstvo alebo tajomstvo informácie, ktorá mu bola zverená ústne alebo písomne pod podmienkou mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou činnosťou, alebo

b) zákonom uznanú povinnosť mlčanlivosti.

§ 341 Neprekazenie trestného činu

(1) Kto sa hodnoverným spôsobom dozvie, že iný pripravuje alebo pácha zločin, na ktorý tento zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov, alebo niektorý z trestných činov korupcie uvedených v treťom diele ôsmej hlavy osobitnej časti a spáchanie alebo dokončenie takého zločinu alebo trestného činu neprekazí osobne alebo prostredníctvom inej spôsobilej osoby, alebo príslušného orgánu, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Kto spácha čin uvedený v odseku 1, nie je trestný, ak nemohol zločin prekaziť bez značných ťažkostí alebo bez toho, že by seba alebo blízku osobu uviedol do nebezpečenstva smrti, ťažkej ujmy na zdraví, inej závažnej ujmy alebo trestného stíhania. Uvedenie blízkej osoby do nebezpečenstva trestného stíhania však nezbavuje páchatela trestnosti, ak sa týka neprekazenia zločinu, za ktorý tento zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody na doživotie.

(3) Prekaziť zločin možno aj jeho včasným oznámením orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru; vojak môže namiesto toho urobiť oznámenie nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.

(4) Povinnosť podľa odseku 1 sa nevzťahuje na osobu, ak by jej splnením porušila spovedné tajomstvo.

Mediátor, garantujúci účastníkom mediácie mlčanlivosť, v spojitosti s povinnosťou zachovať nestrannosť a nezávislosť, vytvára účastníkom mediácie vhodné podmienky pre komunikáciu a zmierlivé riešenie, ktoré zohľadňuje ich záujmy.

Mediátor preto nemôže v súdnom konaní alebo v trestnom konaní vystupovať v pozícii svedka a svedčiť o skutočnostiach, ktoré sú viazané mlčanlivosťou (s výnimkou trestných činov neoznámenie a neprekazenie trestného činu) a konania v súvislosti s náhradou škody, spôsobenej mediátorom. Mediátora môžu mlčanlivosť zbaviť iba účastníci mediácie (spoločne).

Prípadná svedecká výpoveď mediátora, alebo inak získané informácie spadajúce pod mlčanlivosť (napr. písomná komunikácia v rámci mediácie, zápisnica) by boli hodnotené ako nezákonný dôkaz.

Na rozdiel od súdneho konania, konanie vedené mediátorom sa vyznačuje vzájomným súhlasom dotknutých účastníkov, tzn. mediátor nemá kompetenciu v prípadoch, ak by čo i len jedna zo strán sporu s mediáciou nesúhlasila. A to vrátane vecí prejednávanych v trestnom konaní. Sudca má právo vyzvať (odporučiť) účastníkov konania na mediáciu, nie je možné donútiť účastníka k mediácii.

Mediátor pracuje s informáciami dobrovoľne poskytnutými v rovine nevyhnutnej pre vytvorenie podmienok pre zmier účastníkov mediácie, nie v rovine potrebnej pre autoritatívne rozhodnutie. Preto takéto informácie nemôže poskytnúť súdu ani OČTK (s výnimkami, uvedenými vyššie).

PowerPoint – slide:

Orgány činné v trestnom konaní

- policajt alebo prokurátor
- objasňujú trestné činy
- zisťujú páchatel'ov
- zadovažujú doklady
- prokurátor podáva obžalobu a na súde zastupuje štát

Orgány činné v trestnom konaní

Policajt alebo prokurátor (OČTK). Ich úloha je zameraná na náležité zistenie trestných činov a aby ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.

OČTK sú povinné pri výsluchoch pristupovať osobitne k obzvlášť zraniteľným osobám a deťom (§ 134 ods. 4 a 5 a § 135 Trestného poriadku) „...treba výsluch vykonávať obzvlášť **ohľaduplne** a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať. K výsluchu sa **priberie psychológ alebo znalec**, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správne vedeniu výsluchu a **zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately**, ak nie je na výsluchu prítomný opatrovník podľa § 48 ods. 2. Ak to môže prispieť k správne vykonaniu výsluchu, prizve sa k výsluchu **aj zákonný zástupca alebo pedagóg**. Pred vypočutím svedka podľa prvej vety orgán činný v trestnom konaní **prekonzultuje spôsob vedenia výsluchu** so psychológom alebo znalcom, ktorý bude pribraný k výsluchu, a ak je to potrebné, aj s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, zákonným zástupcom alebo pedagógom tak, **aby sa zabezpečilo správne vykonanie výsluchu a predišlo sa druhotnej viktimizácii.**“

PowerPoint – slide:

<p>Psychológ</p> <ul style="list-style-type: none">- odlišné podstavenie s ohľadom na účasť v konaní:<ul style="list-style-type: none">a) súdny znalecb) poskytnutie intervencie

Psychológ

Potrebné odlišovať, z akého titulu, resp. a akým účelom sa v prípade angažuje psychológ.

Psychológ poskytujúci intervenciu (v civilnom alebo trestnom konaní), kedy poskytuje účastníkovi konania potrebnú pomoc a podporu. Psychológ je viazaný mlčanlivosťou, zameraný na prácu s klientom.

Psychológ – súdny znalec – spravidla určený súdom alebo OČTK na vypracovanie posudku o psychickom stave obete, príp. páchateľa. S „klientom“ nepracuje, klienta posudzuje a o tom vyhotovuje správu – znalecký posudok, ktorý bude podklad pre ďalšie konanie.

Psychológ prizvaný k procesným úkonom OČTK s úlohou asistencie OČTK, najmä pre vytvorenie vhodných podmienok pre vypočutie/výsluch.

PowerPoint – slide:

<p>Kolízny opatrovník</p> <ul style="list-style-type: none">- zastupuje dieťa v prípade, ak je zo zastupovania vylúčený zákonný zástupca- zisťuje záujmy dieťaťa- presadzuje jeho záujmy a práva
--

Kolízny opatrovník

V prípadoch, kedy môže dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom, je vylúčené zastupovanie dieťaťa týmto zákonným zástupcom a dieťaťu je určený kolízny opatrovník.

Napr. v prípadoch, kedy je podozrenie na násilie páchané na dieťati otcom, môže mať otec záujem, aby dieťa odmietlo vypovedať. Rovnako môže v rozpore so záujmami dieťaťa rozhodnúť matka dieťaťa, v záujme ochrany otca pred trestným stíhaním. Z uvedeného dôvodu postačuje **možnosť** konfliktu záujmov a nie je potrebné preukazovať skutočný konflikt záujmov.

§ 31 zákon o rodine ods. 2: „*Žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom; v takom prípade súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka, ktorý ho bude v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať (ďalej len „kolízny opatrovník“)*“.

Funkciu kolízneho opatrovníka spravidla vykonáva príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny:

§ 20 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kurateli a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov:

(1) Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktorý vykonáva funkciu kolízneho opatrovníka dieťaťa podľa osobitného predpisu,¹⁷⁾ poskytuje dieťaťu, jeho rodičom alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, sociálne poradenstvo a pomoc na odstránenie alebo zmiernenie dôsledkov rozporu záujmov medzi rodičmi dieťaťa alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, a dieťaťom alebo medzi deťmi navzájom, najmä využitím vhodných opatrení podľa tohto zákona.

(2) Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka dieťaťa zisťuje rodinné pomery, bytové pomery a sociálne pomery dieťaťa na účely výkonu funkcie kolízneho opatrovníka dieťaťa. Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri zisťovaní pomerov podľa prvej vety na účely výkonu funkcie kolízneho opatrovníka dieťaťa vo veciach úpravy rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu podľa osobitného predpisu^{17a)} zisťuje informácie o spôsobilosti obidvoch rodičov osobne vychovávať dieťa, záujem obidvoch rodičov o osobnú starostlivosť o dieťa, názory obidvoch rodičov na zaistenie potrieb dieťaťa v prípade osobnej starostlivosti o dieťa obidvomi rodičmi, a to aj vtedy, keď len jeden rodič prejaví záujem o osobnú starostlivosť o dieťa obidvomi rodičmi, a posudzuje možnosti osobnej starostlivosti o dieťa obidvomi rodičmi s prihliadnutím na záujmy dieťaťa, na zaistenie potrieb dieťaťa a na názor dieťaťa.

§ 21

(1) Ak sa zisťuje názor dieťaťa podľa osobitného predpisu, musí orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytnúť dieťaťu potrebnú pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec, a to v prostredí vhodnom alebo utvorenom na tento účel. Dieťa nemusí právo na vyjadrenie názoru využiť. Na zisťovanie názoru dieťaťa podľa osobitného predpisu nie je potrebný súhlas rodiča alebo inej osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, a názor možno zisťovať aj bez prítomnosti týchto osôb. O tom, že sa bude zisťovať názor dieťaťa, musí byť rodič alebo iná osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, informovaný.

(2) Ak sa zisťuje názor dieťaťa, pre ktoré sú vykonávané opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení, ktoré má utvorené vhodné podmienky na zisťovanie názoru dieťaťa,

orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykoná zisťovanie názoru dieťaťa v tomto zariadení po predchádzajúcej dohode s týmto zariadením.

4.1.3 PRÍLOHA K PREZENTÁCII Č. 2 ŠPECIFIKÁ VÝVINOVÉHO OBDOBIA DIEŤAŤA

Prezentácia a sprievodný text

Slide:

Špecifiká vývinového obdobia

Dieťa v každom vekovom období:

- **inak rozmýšľa** (zmena v myslení)
- **inak cíti** (zmena v emočnom prežívaní)
- **inak nadväzuje vzťahy s blízkymi osobami** (zmena v sociálnych vzťahoch)

Popis: príručka str. 30-31

Slide:

Predškolský vek (3 – 7 rokov)

- socializácia a vytváranie väzieb mimo rodiny
- Osvojenie sociálnej role
- Chápanie obrazných pomenovaní doslovne
- „teraz a tu“ – problém v dejovej sukcesii
- slová dnes, zajtra, včera, minule - reprodukuje, ale nevie ich použiť v správnom kontexte

Popis: príručka str. 32-33

Slide:

Reč a myslenie predškolača I.

- Slová so širokým obsahom „tata“ je každý muž
- Všetko čo má 4nohy je „pes“
- Myslenie nie je logické
- Myslenie je egocentrické
- Magické myslenie
- Absolutizmus v myslení (upínanie sa na 1vlastnosť)

Popis: príručka str. 33 - 34

Slide:

Reč a myslenie predškolača II.

- nízka miera poznatkov nahrádzaná predstavivosťou
- Nechápe abstraktné pojmy (láska, náklonnosť)
- Vysoká sugestibilita
- detská lož – pre získanie pozornosti a lásky autorít

Popis: príručka str. 35

Slide:

Emocionalita predškolača

- Empatia
- Pocity hanby, viny
- Nezrelosť sebapoňatia
- Osvojené normy správania
- Štádium heteronómnej morálky (dieťa viac-menej pasívne preberá od autorít normy pre svoje správanie. Nemá predstavu o dobre a zle, jadro morálky je formované nátlakom autorít)

Popis: príručka str. 35 – 36

Slide:

Mladší školský vek 6. - 10.rokov

- Odpútavanie od rodiny
- Hlavná vývin.úloha – nástup do školy
- Rešpektovanie noriem
- Vek realizmu – „aký svet je“
- Rozlišuje postupne dejovú líniu (včera, dnes, zajtra)
- Nízka schopnosť hodnotiť negatívne charakteristiky členov rodiny

Popis: príručka str. 36 - 38

Slide:

Myslenie školáka

- Realizmus : naivný >>> kritický
- Opustenie od egocentrického vnímania
- Trvalosť objektov
- Zlepšovanie pamäte, najmä mechanickej
- Zameranie na prítomnosť a blízku budúcnosť (nie o 10rokov)

Popis: príručka str. 38 – 40

Slide:

Emocionalita školáka

- Emócie môže už skrývať
- Emócie už dokáže regulovať (skrývanie skutočných emócií pred rodičom o druhom rodičovi!)

Popis: príručka str. 40

Slide:

Pubescencia (10. – 15.rokov)

- Základy pre budúcu partnerskú rolu
- Tzv. 2.obdobie vzdoru – vystupňovaný negativizmus

Popis: str. 40 - 41.

Slide:

Myslenie pubescenta

- Chápe abstraktné pojmy (láska, spravodlivosť)
- Hľadá identitu
- Nechuť hovoriť o svojich pocitoch – uzatváranie sa do seba
- Citlivosť na svoju osobu
- Dokáže uvažovať nad viacerými alternatívami riešenia

Popis: príručka str. 41 - 42.

4.1.4 PRÍLOHA K PREZENTÁCII Č. 3 ROLA DIEŤAŤA V ROZVODOVOM PROCESĚ

Prezentácia a sprievodný text

Slide:

Role dieťaťa v rozvodovom procese

- Dieťa ako obeť
- Dieťa ako účastník
- Dieťa ako aktívny spojenec
- Dieťa ako nástroj
- Dieťa ako zmierovač
- Dieťa ako pôvodca
- Dieťa ako rozhodca

Úvod a popis:

V rozvodovom časopriestore je v hre veľa emočne nabitých síl (láska a nenávisť, ambivalencia, ľahostajnosť...). Aj deti v tomto procese zaujímajú rôzne role. Možno uvažovať o základných 7 roliach.

Rola dieťaťa v rozvode môže byť napríklad:

- Dieťa ako obeť – dieťa najčastejšie v predškolskom veku je pasívne. Malé deti sa bránia prijať fakt rozvodu. Dieťa nechápe, prečo sa dvaja ľudia, ktorých ono ľúbi nadovšetko, rozchádzajú. Prichádzajú často výčitky svedomia a pocity viny, že kvôli nim idú rodičia od seba. Deti tu zažívajú frustráciu životnej istoty, prichádza u nich často k regresu, rôznym neurotickým prejavom alebo aj agresívnym prejavom.
- Dieťa ako účastník – rodičia racionálne vysvetlia dieťaťu svoje postoje, jednájú s dieťaťom chladne, bez prejavov lásky. Kladú na dieťa neprimerané nároky, hlavne na ich emočnú adaptabilitu (ktorej ale nie sú ešte schopné).
- Dieťa ako aktívny spojenec – je angažované (častejšie v prospech matky). Má jednostranný náhľad, necíti sa byť obeťou, nakoľko sa stotožňuje a kalkuluje. U druhého rodiča v tomto

momente vzniká pocit zrady. Dieťa napr. verbalizuje „rozdávame sa...nechce nám dať pokoj....stále nám vyvoláva....“.

- Dieťa ako nástroj – je to najčastejšia rola, kedy možno hovoriť, že dieťa je obeť konfliktov rodičov. Dieťa však nie je pasívne, trpí, a napriek tomu ho rodičia používajú ako svoj štít ako zbraň jeden proti druhému. Dieťa je hlavný argument – ide o jeho blaho, druhý rodič je psychopat. Ide o bojovú situáciu, o to kto zvíťazí, nie o blaho dieťaťa.
- Dieťa ako zmierovač – dieťa je angažovaný účastník, je prostredník, štylizuje správy, stavia samo seba do pozície vinníka. Bráni jedného rodiča pred druhým, keď sa napr. ohovárajú navzájom. Ide o dieťa s vysokou sociálnu inteligenciou. Dieťa je vtiahnuté do deja rozvodu – rozvod vníma ako zlyhanie rodiny, nie ako zlyhanie manželstva.
- Dieťa ako pôvodca – napr. postihnuté dieťa, ktorého narodenie kladie obrovské nároky na oboch rodičov – matky sa často stavajú do pozície silne ochranárskej, postihnuté dieťa je stredobodom ich života, otcovia častejšie riešia situáciu únikom, tzv. oslobodením. Navzájom hľadajú vinníka, takýto rozchod je plný pocitov úzkosti.
- Dieťa ako rozhodca – jedna z najťažších pozícií dieťaťa, ktoré je vystavené tomu, že má za dospelých rozhodnúť, či sa majú rozvieť a má sa rozhodnúť pre jedného z rodičov.

Slide:

Časté reakcie detí a adolescentov

- 2.-6.rokov: agresivita, regres, depesia
- 6.-10.rokov: konflikt lojality, pocit zrady
- 10.-14.rokov: hnev, poruchy správania, odpor voči rodičom a autoritám
- Adolescenti: zrýchlené osamostatňovanie sa, preferovanie hmotných výhod

Popis:

Časté reakcie detí a adolescentov v skratke:

- 2- až 6-ročné deti – vykazujú regresné a agresívne správanie, znížené sebahodnotenie, možné depresívne prejavy. Najviac zraniteľné sa javia byť 4. a 5.ročné dievčatá (v dospelosti často opakujú vzorce matky)
- 6- až 10-ročné deti – sú smutní, nachádzajú sa v konflikte lojality, majú pocit zrady. Trpia stratou oboch rodičov.
- 10- až 14-ročné deti – prežívajú hnev na rodičov, môžu byť hyperkatívni. Môžu sa vyskytnúť poruchy správania (najmä v škole), odporom k oboj rodičom, príp. generalizovane ku všetkým autoritám.
- Adolescenti – rýchlo prebehne dezidealizácia rodičov, zvyšuje sa ich samostatnosť, odpútavajú sa od rodičov. Často sa začnú zameriavať len na hmotné výhody.

Na lepšie pochopenie reakcií dieťaťa v rozvodovom procese a následne na lepšiu prípravu rozhovoru s dieťaťom je vhodné orientovať sa v základných špecifikáciách vývinového obdobia dieťaťa. Vyhneme sa tak príliš veľkému očakávaniu a môže zvýšiť efektívnosť práce s dieťaťom ako aj výsledného rozhovoru s ním.

4.1.5 PRÍLOHA K AKTIVITE Č. 2 PRÍZNAKY SYNDRÓMU CAN

Pracovný list A

Tabuľka č. 1	
Mediačné/sociálne zručnosti	
Kľúčové vlastnosti odborníka komunikujúceho s dieťaťom	

- podvýživa, podváha, hlad, hltavé a rýchle jedenie,
- pomalý rast, neprospevanie,
- slabá telesná hygiena - zápach, špinavé telo, oblečenie, ekzémy,
- zanedbané zdravotné potreby - okuliare, zuby,..
- neošetrené poranenia,
- stále sťažnosti na bolesti,
- letargia, apatia, vysoká unaviteľnosť, nedostatok záujmu, vyčerpanosť,
- nechápavosť, pasivita, ťažkopádnosť, slabá slovná zásoba,
- kradnutie, žobranie,
- nechodí do školy, alebo veľmi skoro prichádza a neskoro odchádza, túla sa,
- dlho je samé vonku - nedostatok dohľadu,
- rôzne neurotické prejavy - enuréza, rytmické kývanie hlavou alebo celým telom,
- obhrýzanie nechťov, cmúľanie predmetov, prstov, vytrhávajú vlasov,
- nesústredené, nevie sa učiť, nemá potrebné návyky,
- nezvládateľné prejavy v správaní, delikvencia, alkohol, drogy,
- malá sebaúcta.

Tabuľka č. 2	
Mediačné/sociálne zručnosti	
Kľúčové vlastnosti odborníka komunikujúceho s dieťaťom	

- chronická depresia, sklony k samovražde,
- drogy, nadmerné množstvo alkoholu,
- trpia stratou pamäte,
- majú obavy z konkrétnych ľudí,
- výrazne preberajú rodičovskú úlohu - starajú sa v domácnosti o všetkých, len nie o seba,
- chronicky trpia nočnou morou, boja sa tmy,
- sú neschopné sa sústrediť,
- rozprávajú o svojich známych, ktorých kedysi niekto zneužil,
- izolujú sa od ostatných detí,
- prudké výbuchy hnevu,
- pocity viny.

Tabuľka č. 3	
Mediačné/sociálne zručnosti	
Kľúčové vlastnosti odborníka komunikujúceho s dieťaťom	

- nemajú pocit istoty a s nápadným strachom "visia" na rodičoch,
- v prítomnosti zneužívateľa prejavujú mimoriadne silný strach (vo viac ako 90 % - známy človek, príbuzný, v takmer 50 % - vlastný rodič),
- dieťa pri vyzliekaní spodného prádla sa stáva hysterickým,
- v okolí genitálií je možné pozorovať niektoré fyzické znaky,
- bolesti alebo zápaly v oblasti krčnej, análnej alebo genitálnej,
- regres ako obranný mechanizmus,
- sexuálne správanie neúmerné veku - pohoršenie, príp. nevyvolávajú žiadnu prirodzenú zvedavosť,
- neprítomný pohľad, nešťastný výraz, smutná nálada, rozpačitosť, agresivita, utiahnutosť
- problémy s jedením, chronické zobúdzanie sa so zlými snami, pomočovanie (keď už predtým sa nepomočovalo),
- pri hre s bábikami alebo inými deťmi príliš zasvätené napodobňujú sexuálne správanie,
- kreslenie pohlavných orgánov,
- strata záujmu o zábavné aktivity, rozprávky, hry s inými deťmi,
- neslušné slová a frázy, ktoré sa dieťa pravdepodobne naučilo od zneužívateľa - nezodpovedajú "bežným" detským nadávkam a frázam,
- dieťa o sebe hovorí, že je zlé, a nanič

Tabuľka č. 4	
Mediačné/sociálne zručnosti	
Kľúčové vlastnosti odborníka komunikujúceho s dieťaťom	

- poranenia alebo popáleniny nevysvetliteľného pôvodu, ich opakovaný výskyt,
- nepravdepodobné zdôvodnenia týchto poranení dieťaťom alebo rodičom, inou osobou,
- nechť hovoriť o poraneniach,
- modriny po celom tele, najmä na mäkkých častiach môžu byť následkom štipania, bitia, hryzenia (modriny na lakťoch a kolenách netreba zveličovať, deti sú väčšinou bité po iných častiach tela),
- plešiny, vytrhané vlasy,
- neochota dieťaťa prezliekať sa na telocvik, prípadne chodiť v krátkych nohaviciach a tričku i v horúcich dňoch,
- opakovaný strach ísť domov a strach zo stretnutia s rodičmi,
- sklony k sebatrýzneniu a sebapoškodzovaniu,
- chronické úteky od rodičov,
- uhýbajú pri pohľadení (čakajú facku), k dospelým pristupujú z boku.

Tabuľka č. 5	
Mediačné/sociálne zručnosti	
Kľúčové vlastnosti odborníka komunikujúceho s dieťaťom	

- naznačujú, že poznajú alebo majú určité tajomstvá, ktoré však nemôžu nikomu prezradiť,
- hovoria o akomsi probléme svojho kamaráta,
- začínajú klamať, kradnúť, nadávať s cieľom upútať na seba pozornosť,
- majú nevysvetliteľné obnosy peňazí, darčeky,
- majú desivé sny, začínajú sa občas pomočovať,
- prestávajú sa radowať z predtým obľúbených činností, nechotne sa vyzliekajú pred telocvikom,
- bez vysvetliteľného dôvodu začínajú neznášať dospelú osobu, nechcú, aby sa o nich starala,
- sexuálna aktivita je neprimeraná ich veku kreslia sexuálne inšpirované obrázky,
- trpia infekciami močových ciest, krvácaním, zvýšenou citlivosťou v genitálnej alebo análnej oblasti,
- majú problémy s jedením (nechutenstvo, prejedanie), depresie - až pokusy o samovraždu
- majú o sebe zlú mienku, sklony k sebapoškodzovaniu, úteky z domova,
- regres k správaniu, keď boli mladšie - hrajú sa s hračkami, ktoré odložili, cmúľajú si palec,
- pokúšajú sa sexuálne zneužiť ďalšie deti
- vymýšľajú si výhovorky, aby nemuseli ísť domov,
- hovoria o sebe, že nestoja za nič a nič z nich nebude.

Tabuľka č. 6	
Mediačné/sociálne zručnosti	
Kľúčové vlastnosti odborníka komunikujúceho s dieťaťom	

- známky fyzického, mentálneho alebo emocionálneho oneskorenia vo vývoji,
- neúmerné reakcie na svoje chyby, neustále podceňovanie sa,
- obavy z nových situácií,
- sebaublížovanie až suicidálne pokusy,
- neurotické prejavy,
- neprimeraná reakcia na bolesť - v oboch smeroch, teda akoby ju vôbec necítili alebo hystéria kvôli nepatrnému podnetu,
- drogy,
- prejavy neistoty vo vzťahoch s väčšinou ostatných ľudí, neschopnosť nadviazať priateľstvo a udržať si ho,
- správanie nadmerne pasívne alebo naopak extrémne agresívne,
- obavy a vyjadrenia, že dieťa nemá nikto rád, že nemá cenu, že si nič nezaslúži a pod.
- obavy a vyjadrenia z možného potrestania,
- nedôvera k dospelým ľuďom, ktorí sa deťom snažia pomôcť alebo naopak až prílišná závislosť na nich a prejavovanie nadmernej vďačnosti za prejavenu pozornosť,
- nachádzanie si opakovaných dôvodov, prečo zotrávať inde ako vo vlastnej rodine, i keď je to nanajvýš nevhodné,
- obviňovanie sa za všetko možné,
- presvedčenie, že ho nikto nemá rád.

Pracovný list B

Aké prejavy sa môžu vyskytnúť u dieťaťa, ktoré je		Ktoré mediačné/sociálne zručnosti vieme využiť v kontakte s dieťaťom...?	Ktoré vlastnosti mediátora, sudcu sú žiadúce pri práci s obeťou násilia, napr. trpezlivosť, tolerancia.
Zanedbávané			
Fyzicky týrané			
Sexuálne zneužívané	vo veku do 5 rokov		
	vo veku od 5 do 12 rokov		
	staršie ako 13 rokov		

Prezentácia

Slide

Všímajme si

- **Úzkosť** – obavu z ľudí, situácií, ktoré pripomínajú týranie, zneužívanie, záchvaty paniky.
- **Hnev** – na zneužívajúcich, resp. na tých, ktorí vedeli o zneužívaní a nezasiahli.
- **Odpojenie sa** – pocit necitlivosti, zmätenosť, potlačenie spomienok.
- **Poruchy nálady** – depresiu, podráždenosť, zmeny nálady.
- **Posttraumatickú stresovú situáciu** – zvýšenú bdelosť, záblesky traumatickej udalosti.
- **Hanbu** – pocit viny a hanby, zodpovednosti za to, že sa to nepodarilo zastaviť.
- **Sebapoškodzovanie** – rezanie, pichanie, zanedbávanie zdravia a hygieny.
- **Narušenie dôvery.**
- **Agresívne správanie, klamstvá, narušený výkon v škole.**
- **Sexuálne neprimerané správanie.**
- **Somatické príznaky** (bolesti hlavy, brucha).

- Týranie detí [online] Dostupné na:
https://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=370:tyranie-deti&catid=63:deti-a-mlade&Itemid=70.
- Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. a kol. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. GRADA. 1995. 248 s. ISBN 8071691925.
- Lekári sa stretávajú s týranými deťmi pravidelne. Čo si môže všimnúť okolie? [online]. Zdroj:
https://www.npz.sk/sites/npz/Stranky/NpzArticles/2017_08/Lekari_sa_stretavaju_s_tyranymi_detmi_pravidelne_Co_si_moze_vsimnut_okolie.aspx?did=1&sdid=3&tuid=0&.

4.1.6 PRÍLOHA K PREZENTÁCIA Č. 2 VÝZNAM VERBÁLNYCH A NEVERBÁLNYCH PREJAVOV

LEKTOR: „V tejto časti budeme venovať čas niektorým slovám v bežnej hovorovej reči, ktoré sú odrazom vnútorného rozpoloženia toho, kto ich často používa. Určite ste postrehli u mnohých ľudí často opakujúce sa slová alebo slovné spojenia. Strom poznať podľa ovocia, vtáka podľa peria a človeka podľa reči i jeho skutkov.“

Začneme najprv vulgarizmami a ich dôvodmi. Najčastejší dôvod ich vzniku pozná každý z nás. Sú nimi hnev, frustrácia, ale aj egocentrizmus či slabá slovná zásoba a hlavne strach. Použitie vulgarizmus v hneve je ešte pochopiteľné, je to afekt a pri ňom sa málokto dokáže ovládnuť. Nie je však potrebný, lebo sa dá reagovať aj inak. Ak ale niekto veľmi často používa vulgarizmy, poukazuje na skutočnosť, že vyrastal pod vplyvom skupiny, ktorá ho nesmerovala vždy k správnym hodnotám. A keďže problematika tohto školenia je zameraná na deti, tento fakt si treba uvedomiť aj počas komunikácie s detskou obeťou. Vulgarizmus je zvyčajne formou obrannej reakcie, kedy osoba samu seba vyhodnocuje ako ohrozenú a používa preto verbálnu agresivitu formou vulgarizmov. Dospelaj populácii sa venovať nebudeme.

Ďalším z uvedených dôvodov vulgarizmov v komunikácii je frustrácia, kedy ich zvyčajne používajú aj tie osoby, ktoré ich nemajú v bežnom slovníku. Ide o prechodné štádium, kedy daná osoba formuje nielen ďalšie postoje, ale aj vonkajšie prejavy.

Egocentrizmus ako dôvod k prejavom vulgárneho vyjadrovania je aktuálny u osoby vtedy, keď sa snaží vydobyť si pozornosť a mocenské postavenie v skupine.

Posledným z uvedených dôvodov používania vulgarizmov v komunikácii je strach. Ten si môžeme obrazne predstaviť ako malého psíka, ktorý sa bojí čohokoľvek väčšieho a subjektívne silnejšieho, než sme my. Strach je totiž motivátor k množstvu chybných rozhodnutí a konaní.

Dôvody vulgarizmov detí

Ak komunikujeme s maloletou alebo mladistvou osobou ktorá sa prejavuje vulgárne, môžeme mať pred sebou niekoľko typov osobností:

- a) aktuálne frustrovanú osobnosť, ktorá sa chce verejne prezentovať ako silnejšia a dáva nám najavo, že chce, aby sme od nej dodržiavali odstup,
- b) osobnosť, ktorá nemá pevné, resp. stabilné postavenie medzi rovesníkmi a snaží sa kopírovaním niektorých vlastností napodobňovať niekoho silnejšieho a dominantnejšieho,
- c) egocentrickú osobnosť, ktorá je manipulatívna v prostredí rovesníkov a súčasne aj voči dospelým (tu treba poznamenať, že ide o dlhoročnú osobnostnú črtu),
- d) osobnosť s nízkym intelektom a veľmi malou slovnou zásobou,
- e) osobnosť, ktorá prejavuje strach a len skúša ako zareaguje okolie na jej komunikáciu.

Ak teda komunikujeme s maloletou alebo mladistvou osobou, ktorá sa prejavuje vulgárne, môžeme mať pred sebou niekoľko typov osobnosti:

- a) aktuálne frustrovanú osobnosť, ktorá sa chce verejne prezentovať ako silnejšia a dáva nám najavo, že chce, aby sme od nej dodržiavali odstup,*
- b) osobnosť, ktorá nemá pevné, resp. stabilné postavenie medzi rovesníkmi a snaží sa kopírovaním niektorých vlastností napodobňovať niekoho silnejšieho a dominantnejšieho,*
- c) egocentrickú osobnosť, ktorá je manipulatívna v prostredí rovesníkov a súčasne aj voči dospelým (tu treba poznamenať, že ide o dlhoročnú osobnostnú črtu),*
- d) osobnosť s nízkym intelektom a veľmi malou slovnou zásobou*
- e) osobnosť, ktorá prejavuje strach a len skúša ako zareaguje okolie na jej komunikáciu.*

Vulgarizmus verzus strach

- Spoločným menovateľom všetkých typov je vnútorný prejav strachu, ktorého dôsledkom je buď navonok prejavované falošné sebavedomie alebo strach z konkrétnej konfrontácie z autoritou. Vždy ide o určitú skúšku ako na túto formu komunikácie zareagujeme. Môže ísť aj o nevedomú reakciu, ktorá je zautomatizovaná.

Spoločným menovateľom všetkých typov je vnútorný prejav strachu, ktorého dôsledkom je buď navonok prejavované falošné sebavedomie alebo strach z konkrétnej konfrontácie z autoritou. Vždy ide o určitú skúšku, ako na túto formu komunikácie zareagujeme. Môže ísť aj o nevedomú reakciu, ktorá je zautomatizovaná.

Reakcie na vulgárnu komunikáciu

Reakcie na vulgárnu komunikáciu dieťaťa nemajú byť preto nikdy útočné, ale mali by mať dve základné formy:

- a) nereagovať na ne emocionálne, ani verbálne,
- b) zareagovať formou otázky, či by odpoveď mohlo dieťa povedať bez vulgarizmu,
- c) reagovať len takou formou, aby dieťaťu neublížila a obsahovala prioritne uistenie, že mu chceme pomôcť.

Reakcie na vulgárnu komunikáciu dieťaťa nemajú byť preto nikdy útočné, ale mali by mať dve základné formy:

- a) nereagovať na ne emocionálne, ani verbálne,*
- b) zareagovať formou otázky, či by odpoveď mohlo dieťa povedať bez vulgarizmu,*
- c) reagovať len takou formou, aby dieťaťu neublížila a obsahovala prioritne uistenie, že mu chceme pomôcť.*

Čo sa týka bodu a), tak nereagovanie na vulgarizmus môže byť použité najmä v prípade, ak sme si istí, že ide o osobnosť, ktorá nás skúša. Druhé použitie vulgarizmu musí mať už z našej strany podmienenú reakciu. A to napríklad formou b). Forma komunikácie môže byť nasledovná. Uvedieme si modelovú situáciu:

Reakcie na vulgárnu komunikáciu

- **Dieťa:** vulgarizmus.
- **My:** Dalo by sa ti to , prosím ťa , povedať aj slušnejšie? Tu sa vyjadrujeme iba na právnej a slušnej úrovni. Bol/a by som rada, keby sme my dvaja mohli medzi sebou komunikovať na rovnakej úrovni. Môžeš to vyskúšať?
- Ak sa nám podarí dieťa ovplyvniť, podarilo sa nám zrušiť jeho silný obranný mechanizmus a prevziať nad vzájomnou komunikáciou vedenie. V tomto prípade treba pokračovať podobou zdvorilostnou formou, kedy treba dať dieťaťu na vedomie, že si ho vážite, že si vážite jeho názor a ste teraz pripravení konať v jeho záujme.
- Ak sa komunikácia nepodarí a dieťa je naďalej útočné, netreba ísť ihneď do útoku! Veľmi dôležité je uviesť dieťaťu na vedomie, že ide o silný obranný mechanizmus, v ktorom sa nachádza už dlhú dobu a urgentne potrebuje pomoc. Takže treba si uviesť, že skutočne potrebuje pomoc, ktorá je v tomto prípade bodom číslo jedna a nie dva. Svoju moc ale viete prejavovať veľmi sofistikovane. Po negatívnej odpovedi môžete dieťa oslovovať nasledovne:
- **My:** Ľudia, ktorí to vraj nevedia, potrebujú intenzívnu pomoc. Takže s čím ti môžem pomôcť? Lebo ak s ničím, to znamená, že pomôcť vôbec nechceš a môžem prikrúčiť k tomu, že tu nebudeš a na všetko sa späťam iba tvojich rodičov. Ale osobne zastávam ten názor, že tvoje vyjadrenie k veci je veľmi dôležité a podľa mňa sa bude ďalšej odvíjať aj moje ďalšie konanie voči tvojim rodičom. Ja teraz rozprávam s tebou ako keby si bola/a na rovnakej úrovni, to znamená, rozhoduješ spolu so mnou. Môže byť?... Takže ako sa dohodneme?

Uvedená komunikácia je len malý príklad k tomu, ako môžete viesť komunikáciu vy, ale to vždy závisí od toho, v akej situácii a pozícii sa nachádzate. Urobiť presný a jednoznačný model komunikácie nie je reálne, nakoľko každý človek je jedinečný a jedinečne prežíva aj svoje radosti i bolesti. Sú ale určite modely, ktoré môže zmeniť naše zaužívané zlovyky a modely nesprávnych reakcií a o to nám spoločne ide.

Prejdime teraz ešte raz k strachu. Osobnosť, ktorá sa nachádza v tomto emocionálnom štádiu, lebo ide vždy iba o emóciu, je pritlačená k pomyselnej stene svojich vedomých možností a prejavuje bezmocnosť.

V bežnom živote sa môžeme stretnúť aj s takými osobami, ktoré používajú vulgarizmy ako spojku v súvetí. Niekedy je tých spojok na jednu vetu až priveľa... Čo to svedčí o ňom? Určite nám prejavuje najmä svoje obmedzené komunikačné zručnosti, slabú slovnú zásobu i znížené životné hodnoty, ktoré následne smerujú jeho životné kroky.

Význam často používaných slov

- Ľudia často používajúci slová „**hej**.“ Nie však formou výkriku, ale tiež formou spojovníka či bodky za vetou. V tomto prípade ide taktiež o výkrik, ale zvnútra. Obrazne to môžeme povedať tak, že podvedomie danej osoby volá o pomoc bez toho, aby vedomie malo znalosť o záchranej akcii. Osoba často používajúca „hej“, v skutočnosti pociťuje nedostatok pochopenia od okolia. A nie je to pár týždňov, ale môžeme hovoriť o mesiacoch.

Význam často používaných slov

- Podobný význam má aj uisťovanie sa formou „**vieš - viete**,“ (najmä na začiatku vety) a veľavýznamovým slovom „**áno**.“ O nich však môžeme povedať, že ich používatelia sú na tom troška lepšie ako predošlé typy. Uvedené „zvolania“ používajú najmä učitelia, ale sú aj tzv. vlastníctvom nepochopených v citovom vzťahu. Ide teda o osobnosti, ktoré nemajú istotu v to, že ich niekto skutočne počúva a že im aj rozumie.

Význam často používaných slov

- Slovo „**tak**“ pri väčšej frekvencii v konverzácii poukazuje na typ, ktorý robí častejšie a zrejme aj rýchlejšie rozhodnutia ako iní. Počítať treba aj s väčšou rózanosťou osoby alebo tendenciou byť v popredí diania.
- Spojka „**že**“ v rovnakých súvislostiach nabáda človeka, aby si najprv utriedil množstvo informácií a až potom rozprával. Je pod veľkým tlakom emócií, pričom ich chce v krátkom časovom úseku vyrozprávať. Taktiež môže poukazovať na slabšiu slovnú zásobu, prípadne snahu zostať v strede pozornosti počas komunikácie. Obzvlášť mladšie deti používajú to „**že**“ veľmi často vtedy, keď chcú naraz vypovedať množstvo emocionálnych zážitkov. Vtedy je potrebné dieťa upokojiť a pomôcť mu správne sa vyjadriť pomocnými otázkami.

Uvedené veľavýznamné a dôležité drobnosti v komunikácii sú len poukázaním na skutočnosť, že je potrebné všímať si to, čo sa často opakuje. Nie je totiž nikdy náhoda, ani zbytočná informácia.

Význam často používaných slov

Započúvajte sa do dnešných debát a určite postrehnete namiesto bodky v rozhovore zaznieť: „**alebo čo.**“ Alebo čo... O čom svedčí uvedený záver vypovedaných informácií? Je to obdoba neschopnosti vyjadriť niečo dôležité. Podobne ako pri použití typického slovenského „**oné.**“ Skoro všetko je pre niekoho oné, ale ukončiť vetu formou „**alebo čo**“ poukazuje na neistotu, ktorú daná osoba prežíva vo svojom vnútornom svete.

Životná neistota, ktorá sa prenáša do našich slov a do informácií, ktoré poskytujeme iným. Osoby, ktoré takéto spojenia používajú na záver vety poukazujú na to, že sami seba čoraz viac vnútorne zneisťujú. Čím intenzívnejšie to je, tým oslabenejšia osobnosť je pred nami. V podstate spochybňuje to, čo s istotou vie, ale napriek tomu ide do pochybnosti. A ak si na to zvykne, úroveň sebavedomia zakrátko klesne tak, že bude oslabená aj psychická odolnosť voči stresovým situáciám. Okrem toho, treba si tiež uvedomiť, že **naša verbálna komunikácia je niečo ako nástroj na programovanie.**

*Na záver uvediem ešte jeden závažný fakt, ktorý sa vyskytuje čoraz frekventovanejšie v bežnej konverzácii. Započúvajte sa do dnešných debát a určite postrehnete namiesto bodky v rozhovore zaznieť: „**alebo čo.**“ Alebo čo... O čom svedčí uvedený záver vypovedaných informácií? Je to obdoba neschopnosti vyjadriť niečo dôležité. Podobne ako pri použití typického slovenského „**oné.**“ Skoro všetko je pre niekoho oné, ale ukončiť vetu formou „**alebo čo**“ poukazuje na neistotu, ktorú daná osoba prežíva vo svojom vnútornom svete.*

*Na záver tejto témy uvediem, že čím častejšie budeme počuť to „**alebo čo**“, tým viac bude charakterizovať našu dobu. Najhoršie potom bude vypočuť si vyznanie lásky formou „**mám ťa rád...alebo čo.**“ Samozrejme, to bol iba žart na záver, naším cieľom je naučiť sa počúvať nielen iných,*

ale najmä seba. Inak, taký prípad vyjadrenia lásky skutočne poznám. Skutočne sa dá aj také niečo odpovedať na otázku: „Máš ma rád?“ „No mám... alebo čo...“

Význam často používaných slov

- Ku všetkým uvedeným informáciám si treba počas komunikácie s dieťaťom všimnúť, kto ďalší z rodiny má podobné vyjadrovanie alebo kto iný často používa slovíčka, o ktorých sme sa zmienili. Vtedy pochopíme, na koho sa dieťa fixuje a koho napodobňuje. Je to hodnotná informácia, ktorá dokáže oveľa rýchlejšie pochopiť fungovanie danej rodiny .

-

4.1.7 PRÍLOHA K AKTIVITE Č. 3 AKTÍVNE POČÚVANIE

Pracovný list A – Analýza prípadovej štúdie 1

Aktívne počúvanie znamená, že oddelíme formu od obsahu a sledujeme nielen to, čo nám niekto hovorí (obsah), ale aj ako nám to hovorí (vzťah), aké má pocity a k čomu nás vyzýva. Na základe textu v prípadovej štúdií definujeme/analyzujeme vzťah, pocit a výzvu adresáta sťažnosti (dieťa, 12 rokov)	
OBSAH Čo mi hovorí?	<i>V škole mám takého spolužiaka, ktorý stále vyrušuje. Má otca, ktorý ho bije a on sa začína prejavovať už aj agresivitou. Potom spolužiaci počas prestávky naňho začnú kričať. Naposledy bodol môjho kamaráta do ruky perom, ale už sa stali aj horšie veci. Ale ja ho ľutujem. Jeho otec ho potom vždy zbije. (žiak 7. ročníka)</i>
VZŤAH Ako to so mnou hovorí?	
POCITY Čo cítí?	
VÝZVA K čomu vyzýva?	

Pracovný list B – Analýza prípadovej štúdie 2

Aktívne počúvanie znamená, že oddelíme formu od obsahu a sledujeme nielen to, čo nám niekto hovorí (obsah), ale aj ako nám to hovorí (vzťah), aké má pocity a k čomu nás vyzýva. Na základe textu v prípadovej štúdií definujeme/analyzujeme vzťah, pocit a výzvu adresátky komunikácie (dieťa, 14 rokov)	
OBSAH Čo mi hovorí?	<i>„Pomáham spolužiakom bežne. Ale niečo ako keby mi chýbalo, každý deň mi niekto napíše a pýta si pomoc. Inokedy by mi to spravilo radosť, že som si ho vypočula poradila a pomohla, no teraz nie. Píšem si s tými ľuďmi počúvam ich, no cítim sa pritom tak smutno. Uvedomila som si, že za normálnych okolností v škole prídu za mnou, zdôveria sa mi, ja im pomôžem a oni odídu. Mrzí ma, že sa vrátia iba vtedy, keď niečo potrebujú. Ja mám svojich kamarátov, pri ktorých viem, že sa môžem na nich spoľahnúť, ale aj tak ma mrzia tí ostatní... vôbec netušia, či aj ja mám nejaký problém, či sa trápim. Cítim sa tak nejako fakt smutno, všetko robím len z povinnosti. Verím, že ma to prejde.“</i>
VZŤAH Ako to hovorí?	
POCITY Čo cítí?	
VÝZVA K čomu vyzýva?	

Pracovní list C – variácia 2 – Pozitívne a negatívne vyjadrenia

Negatívne vyjadrenia	Pozitívne vyjadrenia
Neprerušuj ma...	
Nehovor to nikomu....	
Nedá sa to.....	
Neklam....	
Nemyslím si to.....	
Nepomôžem ti....	
Neprerušuj ma...	
Nerozumiem ti....	

Prezentácia: Aktívne počúvanie

Aktívne počúvanie

Friedemann Schultz von Thun - Teória 4 uší

Každý výrok môžeme rozdeliť na 4 základné aspekty:

- **OBSAH** - vecný aspekt - Čo mi hovorí?
- **VZŤAH** - vzťahový aspekt - Ako mi to hovorí?
- **POCIT** - seba otvárajúci aspekt - Čo pociťuje?
- **VÝZVA** - výzvoový aspekt - K čomu vyzýva?

4.1.8 PRÍLOHA K PREZENTÁCII Č. 5 ROZHOVOR S DIEŤAŤOM

Prezentácia a sprievodný text

Úvodné slovo: *Na každý rozhovor, ktorého cieľom je niečo dosiahnuť a získať, je potrebné sa starostlivo pripraviť. Pri rozhovore s dieťaťom je situácia ešte náročnejšia aj vzhľadom na jednotlivé špecifiká, ktoré sme si už uviedli. Teraz sa zameriame práve na praktické rady, ktoré môžu prispieť k lepšiemu a efektívnejšiemu vedeniu rozhovoru s dieťaťom.*

Slide:

Praktické zásady výsluchu dieťaťa

- (Skoro) dokonalá príprava
- Vybudovanie dôvery
- Začať ľahkými otázkami
- Dodávanie odvahy, neverbálne prejavy porozumenia
- Empatia, trpezlivosť, pochopenie
- Vlastné prežívanie
- Prozodické vlastnosti reči (tón, tempo, dôraz)
- Profesionálny prístup (nehodnotím!)

Popis:

Za najdôležitejšie všeobecné praktické zásady rozhovoru s dieťaťom, uvádzané v odbornej literatúre (napr. Matiašek, Soukup, Bárta, 1968; Čírtková, 2013) možno pokladať najmä:

- Výsluchu dieťaťa musí predchádzať dokonalá príprava, v rámci ktorej si treba otázky premyslieť najmä vzhľadom na použitie pojmov primeraných nielen rozumovým schopnostiam, ale aj emocionálnemu rozpoloženiu dieťaťa.
- Skôr ako začneme, je potrebné nadviazať pozitívny emocionálny kontakt tak, aby k nám dieťa nadobudlo aspoň základnú dôveru.
- Pri nadväzovaní kontaktu je dôležité klásť na úvod také otázky, na ktoré dieťa s pravdepodobnosťou rovnajúcou sa istote bude vedieť ľahko a správne odpovedať; hneď ako je to možné, snažíme sa podporovať spontánny verbálny prejav dieťaťa

- Už v prvých fázach je preto dobré, keď dieťa povzbudzujeme a dodávame mu odvalu, aby o inkriminovanej veci rozprávalo voľne a spontánne; dáme mu najavo, že vieme o jeho obavách a neistotách, a že si vážime odvalu, s akou nám rozpráva o udalostiach, ktoré sú predmetom nášho rozhovoru.
- Najmä v tejto iniciačnej fáze rozhovoru (ale samozrejme aj v jeho celom priebehu) je dôležitý náš neverbálny prejav, najmä očný kontakt a prikyvovanie, ktorým dieťa ubezpečujeme, že počúvame čo nám hovorí.
- V priebehu celého rozhovoru by sme mali postupovať predovšetkým s pochopením, empatiou a trpezlivosťou.
- Ideálne je, ak sa nám podarí dosiahnuť, aby dieťa spontánne vypovedalo len svojimi vlastnými slovami; v takom prípade je nevhodné voľné rozprávanie dieťaťa akokoľvek prerušovať.
- Dopĺňujúce, upresňujúce a vysvetľujúce otázky používame až vo chvíli, keď sme si istí, že dieťa svoje spontánne rozprávanie ukončilo.
- V priebehu rozhovoru by sme sa mali vyvarovať toho, aby sme do situácie vnášali svoje vlastné, často nevedomé a neuvedomované osobné postoje a najmä emócie
- Otázky treba klásť hlasom, v ktorom nie je obsiahnutá „vnútorná“ sugescia, tzn. dbať na správne zafarbenie hlasu. Z tónu nesmie byť zrejmé, akú odpoveď by dieťa malo dať
- Z nášho správania nesmie byť zrejmé, či sa nám odpoveď dieťaťa páči alebo nie.

Rozhovor s dieťaťom je vždy potrebné prispôbiť jeho veku, mentálnej vyspelosti a slovnej zásobe.

Pri rozhovore s dieťaťom	
sa odporúča:	sa neodporúča:
<ul style="list-style-type: none"> – – hovoriť pomalšie, jasne a zrozumiteľne artikulovať, – tempo rozhovoru prispôbiť dieťaťu, – používať intonáciu tak, aby dieťa zaujalo, – sledovať, ako dieťa reaguje na hlas, – používať jednoduché vety, – sústrediť sa na skladbu viet, ktorými dieťa odpovedá, – na začiatku dávať bežné otázky (aj testovací význam), – klásť otvorené otázky, – ponúkať viac alternatív, – využívať techniky objasňovania, parafrázovania, – opakovať kľúčové slová, – pozorovať prejavy verbálneho správania, – pozorovať prejavy neverbálneho správania, 	<ul style="list-style-type: none"> – používať zložité tvary viet, – používať zložené slová, – používať skratky alebo odborné slová, ak to nie je nevyhnutné, – hovoriť rýchlo, – nútiť dieťa, aby hneď odpovedalo, – nepriamo vplývať na dieťa, aby hneď odpovedalo, – ľutovať dieťa, ak plače (prejavovať ľútosť verbálne formou niekoľkých súvetí), – rozprávať monotónnym hlasom.

– prejavovať empatiu, aspoň neverbálne formou prikývnutia,– v prípade, že sa dieťa rozplače, treba postupovať podľa odporúčenia psychológa.	

Slide:

Rozhovor s dieťaťom – na čo dať pozor

- Miestnosť, atmosféra rozhovoru
- Sociálne žiadúce odpovede
- Otvorené vs sugestibilné/manipulatívne otázky
- Osobnosť vypočúvaného <-> vypočúvajúceho

Popis:

Často diskutovaným problémom, ktorým sa zaoberá temer každá štúdia z tejto oblasti, je zvýšená sugestibilita v detstve. Ide o nekritické (často automatické, nevedomé) prijímanie cudzích názorov za svoje. Zdá sa však, že deti reagujú spravidla veľmi citlivo na pôsobenie vypočúvajúceho. Snažia sa vycítiť či odhadnúť jeho očakávania a tiež im vyhovieť. Dieťa potom uvádza to, čo si myslí, že chce vypočúvajúci počuť. Vypočúvajúci by mal preto pri rozhovore s dieťaťom starostlivo formulovať svoje otázky tak, aby nenaznačovali smer odpovede. Je samozrejmé, že v konkrétnych prípadoch tento mechanizmus vôbec nemusí platiť.

Ďalším nezanedbateľným rizikom pri rozhovore s maloletými je kladenie uzatvorených otázok (otázka typu „áno – nie“). Deti aj dospelí majú tendenciu skôr pritakávať ako povedať nie. Deti sú navyše schopné odpovedať „áno“ aj na otázky, ktorým nerozumejú.

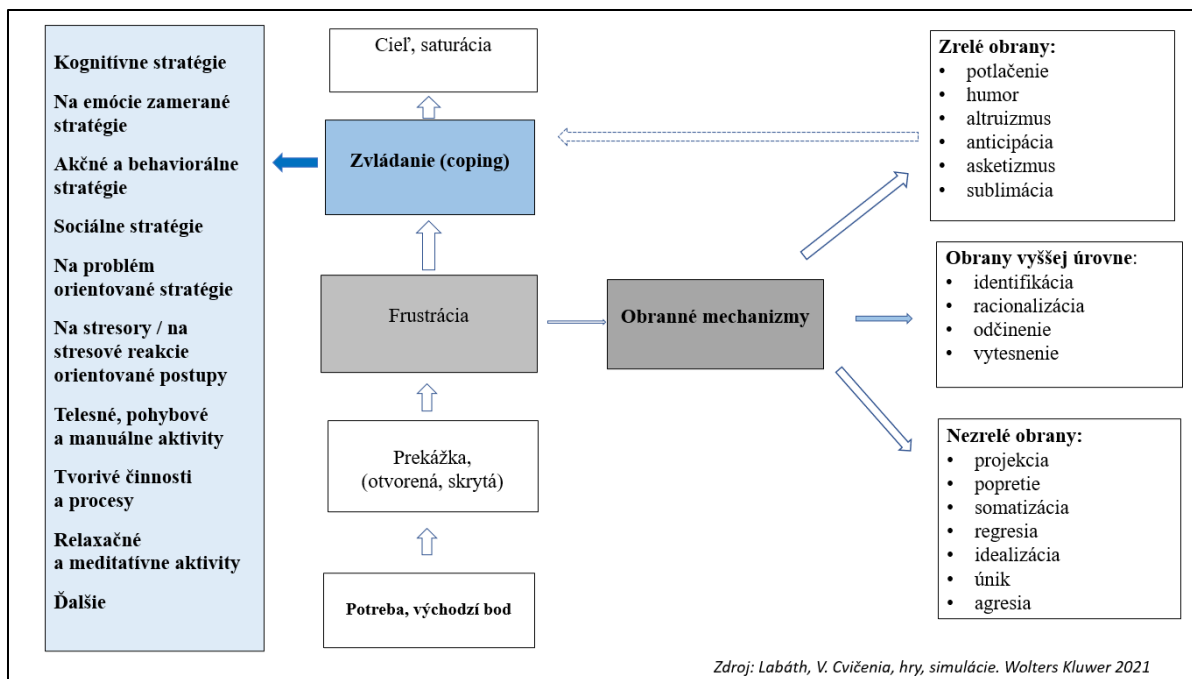
Veľmi dôležitou psychologickou zvláštnosťou rozhovoru s dieťaťom je vplyv vonkajšieho prostredia a celkovej atmosféry rozhovoru. Vonkajšie prostredie môže významnou mierou pribehať a výsledok

rozhovoru ovplyvniť. Spurný (2003) upozorňuje, že každý rozhovor s dieťaťom má aj svoju sociálno-psychologickú dimenziu, pretože ide o komunikáciu vypočúvajúceho a vypočúvaného. Pri sociálnom kontakte medzi vypočúvajúcim a vypočúvaným okrem komunikácie (ako procesu vzájomnej výmeny informácií) dochádza zároveň k vzájomnému vnímaniu (interpersonálnej percepcii) a vzájomnému ovplyvňovaniu (sociálnej interakcii) vypočúvajúceho a vypočúvaného. Všeobecne platí, že základnou podmienkou získania relatívne objektívneho obrazu o predmete rozhovoru je nadviazanie dobrého psychologického kontaktu medzi vypočúvaným a vypočúvajúcim.

4.1.9 PRÍLOHA K PREZENTÁCII Č. 6 OBRANNÉ MECHANIZMY

Názov prezentácie: Obranné mechanizmy

Prezentácia A v obrázkovej podobe:

Prezentácia B (možno použiť na doplnenie, rozšírenie témy).

Obranné mechanizmy

- **Regresia** - ústup - návrat k infantilnému spôsobu správania, napr. hádzanie sa o dlážku, pomočovanie, utiahnutosť, plačlivosť, zamyslenosť.
- **Rezignácia** - stiahnutie sa - pocit nespravodlivosti, nezáujem, ignorovanie.
- **Únik** - odmietnutie reality, zlyhania, poníženia, degradácie; odmietanie riešenia.
- **Racionalizácia** - pokus nájsť prijateľné zdôvodnenia, presvedčenie, že riešenie nie je potrebné.
- **Bagatelizácia** - zľahčovanie situácie.
- **Popieranie** - nerešpektovanie odporúčania, snaha o dehonestovanie, spochybňovanie skutočnosti.
- **Projekcia** - premietanie vlastných záujmov do druhých osôb.
- **Identifikácia - stotožnenie** - stav fanatizovania a úplného fyzického a psychického oddania sa vplyvu iného jedinca, predstavuje rovinu kompenzácie záťaže.
- **Fantázia - bdelé sny** - snívanie o dosiahnutí cieľa, bez aktivity smerujúcej k cieľu.

Prezentácia C (možno použiť na doplnenie, rozšírenie témy).

Slide:

Hostilita a agresia

Správanie zamerané na ublíženie, poškodenie (zlosť, averzia, frustrácia) - **slovná agresia** (*negatívne výrazy, vulgarizmy*), **fyzická agresia** (*kopanie, búchanie, napádanie, ničenie*).

- **vonkajšia** - zosmiešňovanie, ponižovanie, týranie (alkoholizmus, požívanie toxických látok, osobnostný diskomfort, absencia zón vytvorených stereotypom, ktoré absorbovali frustráciu),
- **vnútorná** - prežívanie beznádeje, nedostatku optimizmu, strachu - sanované nadmerným požitím utlmujúcich prostriedkov, tabletiiek na spanie, sebapoškodzovaním, odmietaním potravy a pod.

Zvlášť nebezpečnú rovinu predstavuje násilie v prípade opakovaných agresíí, pri fyzickom a psychickom týraní detí, ktoré sa nedokážu brániť, na ktorých si frustrovaná osoba uvoľní svoj hnev.

Zdroj: Soroková, T. (online). Dostupné: <https://www.direktor.sk/sk/aktuality/strategie-zvladania-frustracie-obranne-mechanizmy.a-12677.html>

Pracovný list A – Obranné mechanizmy a reakcie

Pracovný list A
<i>Ako dospelí reagujú na tieto situácie? Diskutujte v skupine</i>
1. Predstavte si, že máte kolegu, ktorý sa rozvádza a trvá na tom, že chce mať deti zverené do svojej starostlivosti. Napätie stúpa, stále sa to snaží riešiť s vami. Nevie sa sústrediť na prácu. Ako možno reagovať na túto situáciu?
2. Rodič telefonoval dieťaťu do školy, že sa dozvedel niečo zlé, že sa na dieťa veľmi hnevá a že keď dieťa príde domov, musia sa vážne porozprávať. Ako dieťa túto situáciu zvláda? Čo cíti? Ako rôzne môže reagovať?
3. Predstavte si, že ste sa včera pohádali s partnerom. Dnes vás to mrzí, lebo padli aj vulgárne slová. Čo v takej situácii zvyknú ľudia prežívať?
4. Predstavte si, že dieťa bolo v noci svedkom hádky rodičov. Agresívne správanie nevidelo, iba počulo za dverami detskej izby. Čo v takejto situácii prežíva?
5. Žena čaká na príchod manžela z práce domov. Pozerá z okna a v diaľke vidí, ako požil veľké množstvo alkoholu. Z minulých skúseností z agresívneho správania manžela v takýchto situáciách po príchode domov upozorní deti, že ich otec ide domov, že má vypité a majú sa pripraviť na jeho príchod. Čo v takejto situácii prežívajú deti? Čo prežíva matka?

Pracovný list B – Obranné mechanizmy a reakcie – variácia

Pracovný list B
<i>Prečo deti reagujú takto? Napíšte názory na príčiny, motívy zúčastnených osôb, zdroje nespokojnosti a frustrácie a možné reakcie.</i>
1. Manželia sa dohodli, že budú absolvovať manželské poradenstvo. Manželka prišla na prvé stretnutie, manžel svoju účasť odriekol na poslednú chvíľu. Na druhé stretnutie prišiel neskôr, na otázky poradcu odpovedal vyhýbavo, nebol ochotný vyjadriť nič z toho čo doma pravidelne manželke vyčítal. Pätnásť minút pred koncom stretnutia pozrel do mobilu a „musel v naliehavej veci odísť“. Ako by bolo možné vysvetliť správanie manžela? (Labáth, V. 2021)
2. Dieťa (10 rokov) dlhodobo vníma konflikt rodičov. Matka sa snaží konflikt riešiť podaním žiadosti na rozvod. Dieťa tento krok matke vyčíta.
3. Deti (5 a 7 rokov) vnímajú hádku a bitku rodičov v nočných hodinách. Snažia sa zasiahnuť, ale sú odvedené do detskej izby s konštatovaním, aby sa do toho nemiešali. Staršie z detí mladšiemu súrodencovi povie, že stačí si opakovať vetu: „Zajtra bude dobre“, a všetko sa splní.
4. Rodičia sa rozviedli. Otec nežije v spoločnej domácnosti s matkou dieťaťa. Dohodol sa so synom (12 rokov), že príde pre neho a pôjdu stanovať. Otec neprišiel, matku požiadal, aby synovi dala vedieť, že dôvodom zrušenia stanovačky je jeho choroba. Matka synovi oznámila, že otec nepríde, ale dôvod zamlčala.
5. Jeden z rodičov dieťaťa je vzatý do Ústavu na výkon väzby. V škole sa spolužiaci o tom rozprávajú a pýtajú sa žiaka, či je to pravda. Dieťa povie, že to pravda nie je, že rodič je na služobnej ceste v zahraničí.

4.1.10 PRÍLOHA K AKTIVITE Č. 5 UHLY POHĽADU

Pracovný list A – Uhly pohľadu

Zadanie: Na základe pozretia videa identifikujte pocity 4 rôznych osôb vnímajúcich a prežívajúcich situáciu z ich uhla pohľadu. Modelovú situáciu ponúka žena vo videu, ktorá môže predstavovať napr. týranú ženu s dvoma deťmi. Dlhodobo jej odmietala pomôcť matka páchatela, otca detí a konanie svojho syna ospravedlňovala jeho pracovnou vyťaženosťou. Aké pocity má: týraná žena; syn, týraný otcom, vek 13 rokov; dcéra, vek 5 rokov, dieťa chránené matkou aj otcom, svedok týrania matky a brata; matka agresora, ktorá svojho syna chráni, agresívne správanie zľahčuje, konanie syna ospravedlňuje jeho pracovnou vyťaženosťou?

matka (týraná žena)	matka agresora (partnera týranej ženy)
syn (týrané dieťa) vek 13 rokov	dcéra, vek 5 rokov (svedok týrania)

Pracovní list B – Analýza negatívnych emócií

Emócie	Pozorované prejavy	Možné príčiny	Kľúčové zásady pri komunikácii s dieťaťom

Príklad vypracovania časti úloh deťmi (vytlačí sa podľa počtu skupín)

EMÓCIE	prejavy	príčiny	riešenia	vlastnosť mediátora
DRZOSŤ	dvojzmysel, odvrávanie, nadávanie, kričanie, tykanie dospelým	donútenie k aktivite, s ktorou nesúhlasil, s ktorou sa nestotožnil, neprijemnosť z opačnej strany, zo zábavy, aby bol frajer	ukľudniť ho, nechať ho vyrozprávať, dopriať mu čas na zamyslenie, dohodnúť sa s ním na pravidlách	sebavedomie, múdrosť, empatia, aktívne počúvanie
HNEV	búchanie, bitka, facky, kričanie, nadávanie, ohováranie, strach, modriny, nekľud, agresivita, podráždenosť	ponižovanie, hlad, nedovolenie vyjadriť názor, zlá známka, nerešpektovanie smútok, neúspech, hádka, nespravodlivosť	oddelenie bitkárov, upokojenie, usmernenie, vyrozprávanie, vybitie hnevu iným spôsobom (šport, kreslenie), poskytnutie jedla, pitia, pomôcť môžu rodičia – pohovor s nimi	spravodlivosť, trpezlivosť, priateľskosť, empatia, vedieť načúvať
NENÁVISŤ	hádky, zahliadanie, ignorovanie, provokácia, vyhrážanie, nadávky, bitka, robenie napriek	nesympatickosť, iný názor na nejakú situáciu	vyjasnenie, usmernenie, vyvarovanie sa hádkam	empatia, upokojenie, sebareflexia
SKLAMANIE	plač, úzkosť, znudenie,	nedostane sa niekam, kam chce ísť, zomrie mu niekto, nevyhrá v súťaži,	rozveseliť ho, aby budúcnosť mala zmysel, upokojiť ho,	vtipnosť, láskavosť, veselosť,
SMÚTOK	plač, vyháňanie sa, uzavretosť, púšťanie hudby, vyčerpanosť, ticho, naštvanosť, chodí ako bez duše, je nepozorný, bez úsmevu, bez nálady, je zničený, je uzavretý	hádky, bitka, nadávky, sklamanie, zlá známka, strata niečoho, neúspech, vysmievanie sa, smrť v rodine, úraz, šikanie, choroba	utíšiť hnev, objasniť, vypočuť, vyrozprávať, dopriať mu čas, dôverovať jeho pocitom, poskytnúť pozitívne myšlienky, snaha zmierniť to, čo nás robí smutným	láskavosť, priateľskosť, upokojenie, pozitívna nálada, pozitívne myslenie, opora, povzbudenie
STRACH	uzavretosť, plač, triaška, agresivita, nepokoj,	šikana, arachnofóbia, strach z tmy, klaustrofóbia,	vyrozprávať, vypočuť, pochopenie, podpora, zapnúť svetlo, zavrieť oči, upokojiť,	nebojácnosť, vynaliezavosť, empatia, mať chladnú hlavu, pochopenie,

	smútok v tvári, v očiach, neprijemnosť v žalúdku, hnev, krik, nervozita, bolesti brucha, podráždenosť, obhrýzanie nechtov	strach zo starších ľudí, strach o niekoho, pozeranie hororov, nervozita, tréma, samota, následky neriešeného problému, posielanie sms, vyhrážky, nadávky, písomka, prijímačky, tlak, ktorý daná osoba nezvláda	riešiť problém, vyspať sa, odreagovať sa, pomôcť môže rodina, mediátor, učiteľ, niekto blízky, myslieť na pozitívne veci, rozveselenie	podpora, vysvetlenie
TVRDO-HLAVOSŤ	hádky, ohováranie, zastávanie názoru, myslenie na seba	opačný názor, hádavosť, spor, klamstvo	kompromis, spoločná dohoda, rozhovor, argumenty	cieľavedomosť, trpezlivosť, porozumenie
ÚZKOSŤ	trčaška, človek je nervózný, plače, je smutný	stres, dlhodobý stres, pocit, že situácia nemá riešenie, sklamanie,	upokojiť ho, vypočuť, poskytnúť mu oporu, vyhľadať pomoc, byť s priateľmi, získať nadhľad, vyrozprávať sa, rozveseliť ho, lieky	priateľskosť, veselosť, porozumenie, rozvaha, pokoj
ZÁVISŤ	nebavenie sa, drzosť, hnev, ohováranie	mať niečo, čo človek chce,	dať darček, spriatelíť ich, vymenovať veci, vlastnosti, ktoré má ten druhý	pochopenie, empatia, aktívne počúvanie,

4.1.11 PRÍLOHA K AKTIVITE Č. 8 – JOHARIHO OKNO

